

SKADELIDTES EGEN SKYLD I PROFESSIONSFORHOLD

Kandidatspeciale ved Aalborg Universitet, forår 2021

AALBORG UNIVERSITET

Af Camilla Dankvardt Pedersen & Nikoline Høyrup Christensen

Titelblad

Dansk titel Skadelidtes egen skyld i professionsforhold
Engelsk titel The client's own fault in professional relations

Uddannelse Cand. Merc. Jur.
Projekttype Kandidatspeciale, forår 2021
Retsområde Erhvervsret

Antal anslag 167.173 anslag
Antal sider 77 sider (69,65 normalsider)

Vejleder Anders Ørgaard

Afleveringsdato Den 19. maj 2021

Udarbejdet af

Camilla Dankvardt Pedersen

Studie nr. 20166843

Nikoline Høyrup Christensen

Studie nr. 20144182

Indholdsfortegnelse

Abstract	4
Kapitel 1 – Introduktion	6
1.1 Indledning	6
1.2 Problemformulering	7
1.3 Metode	7
1.4 Kilder	8
1.4.1 Retskilder og retskildehierarki	8
1.4.2 Kildekritik	10
1.5 Kandidatspecialets opbygning	12
Kapitel 2 – Den almindelige erstatningsret	13
2.1 Definition af erstatningsretten	13
2.2 Ansvarsgrundlag samt udviklingen heraf	15
2.3 Culpareglens målestok, samt udviklingen heraf	16
2.4 Erstatningsrettens formål og funktion	17
2.5 Delkonklusion	18
Kapitel 3 – Professionsansvar	19
3.1 Det ”strenge” professionsansvar	21
3.2 De professionelle	23
3.3 Delkonklusion	24
Kapitel 4 – Egen skyld	25
4.1 Egen skyld generelt	25
4.2 Ansvarsgrundlag for klienten og den professionelle	26
4.3 Tilstrækkelig egen skyld hos klienten	29
4.4 Klientens forventninger til den professionelle	31
4.5 Elementer af egen skyld hos klienten	34
4.5.1 Advokater	35
4.5.1.1 Klientens undladelse af videreformidling af væsentlige forhold	36
4.5.1.2 Klientens viden	42
4.5.1.3 Klientens varetagelse af en del af ekspeditionen	50
4.5.1.4 Klientens manglende reaktion ved advokatens oplysning eller advarsel	51
4.5.1.6 Delkonklusion	54
4.5.2 Revisorer	55

4.5.2.1 Klientens manglende eller fejlagtige oplysninger	55
4.5.2.2 Klientens viden	57
4.5.2.3 Egen skyld hvis ikke revisors anvisning følges af klient.....	62
4.5.2.4 Egen skyld hvis ikke rigtigheden af revisors erklæring efterprøves af klient.....	63
4.5.2.5 Egen skyld på baggrund af klientens manglende tabsbegrænsning	65
4.5.2.6 Egen skyld når klienten forårsager revision underlagt tidspres	66
4.5.2.7 Klientens særlige forudsætninger	67
4.5.2.8 Delkonklusion	69
4.5.3 Sammenligning af professioner	70
4.6 Forsikringens betydning for omfang af egen skyld vurderinger	72
4.8 Delkonklusion	72
Kapitel 5 – Konklusion	75
Kapitel 6 – Perspektivering	78
6.1 Brancheglidning	78
6.1.1 Konkurrencestyrelsens rapport	80
6.1.2 Klientens retsstilling	81
7.Litteraturliste	83
7.1. Faglitteratur, herunder bøger, artikler og PhD-afhandlinger	83
7.2. Websites	84
7.3. Lovgrundlag	84
7.4. Domsregister	84

Abstract

This thesis operates with tort law for professionals and further, when the client's own fault results in a reduction or lapse of compensation. It is seen in case law that the professional's liability either can lapse or be reduced in these cases. The purpose of this thesis will thus be to clarify when the client's own fault entails a reduction or lapse of the client's right to compensation. This thesis will be based solely on matters where the professional is either a lawyer or an accountant.

The client's opportunity to be entitled to compensation for a loss for which the professional is at fault depends on four conditions in danish tort law. The conditions are that there must be a loss, a basis of liability, a causal connection between the damage and the loss, and lastly predictability for the person who is to blame for the damage.

Based on the research in this thesis the conclusion must be that the professional's liability can lapse or be reduced, if the client takes special actions that can be classified as the client's own fault. It is seen that the client must have been involved in influencing the damage and have had an influence on the extent of the loss from the damage. This can be the case when the damage occurs on the client's own goods.

In relation to the client's contract with the professional it will automatically entail some expectations based on the professional's role description and on the professional's knowledge. The agreement can be decisive for the placement of responsibility, as this forms the framework for what the various parties are responsible for and thus also what the client, among other things, can be held responsible for. Thus, only some actions will cause that a client is held responsible for its own fault.

It is seen through case law that these actions may differ from lawyer to accountant, but also be similar in some ways. It is further seen that everything under 1/3 own fault, usually will not entail the client's own fault. The client may be to blame for the damage, regardless of whether it is lawyers or accountants who advise, if the client provides incomplete or incorrect information as well as the client's relevant knowledge in specific cases. Should the client choose not to respond to the information or warnings provided by a lawyer, or should the client choose

not to follow the auditor's instructions, this will furthermore be considered as the client's own fault.

If it is lawyers who advise, the client's action may entail its own fault if the client has undertaken to handle part of the expedition, but that if the client has such an understanding of the distribution of the expedition and what this entails, it may become relevant.

If it is the auditors who advise, the client's action may entail its own fault, if the client does not test the accuracy of the auditor's statement, however, this requires special circumstances. Likewise, the client may be imposed his own fault on the auditor, if the client has imposed a certain time pressure on the auditor, or if the client intends to achieve certain special conditions with the auditor's work.

Based on this thesis it will thus be possible to conclude that some actions taken by the client may lead to their own fault.

Kapitel 1 – Introduktion

1.1 Indledning

Nærværende speciale omhandler klientens egen skyld i professionsforhold. Herunder hvornår den professionelle kan få nedsat eller bortfald af et ellers konstateret erstatningsansvar på baggrund af klientens egen skyld.

I dansk erstatningsret er udgangspunktet, at den der har handlet culpøst, vil blive holdt ansvarlig herfor. Dette er under forudsætning af, at de grundlæggende betingelser for erstatning kan konstateres. Herunder at der foreligger et tab, ansvarsgrundlag, kausalitet og adækvans for den pågældende skade. Betingelserne for erstatning skal ligeledes konstateres, når det handler om professionelle, såsom advokater og revisorer.¹ Det ses i retspraksis, at dette erstatningsansvar enten kan bortfalde eller nedsættes. Dette er tilfældet, såfremt den skadelidte har handlet på sådan en måde, at denne anses som værende skyld i skaden. I sådanne tilfælde vil det, ud fra en rimelighedsbetragtning, ikke være retvisende at pålægge den professionelle et fuldt erstatningsansvar.

Der findes ikke en specifik afgrænsning i dansk lovgivning på, hvornår den skadelidte har udvist egen skyld. Dette trods princippet om borgerens retssikkerhed. Borgeren må til en vis grad have ret til at kende sin retsstilling i forskellige situationer. Dette således borgeren kan agere ud fra dette kendskab. Det må dermed antages at være nærliggende og yderst interessant at undersøge de forskellige elementer, som kan medføre egen skyld for borgeren. Domstolene har gennem tiden prøvet disse forhold. Der kan på baggrund af dommene argumenteres for, at der kan opstilles elementer, der formentlig vil medføre, at der foreligger egen skyld.

På baggrund af ovenstående søges der, igennem dette speciale, dermed at fastlægge, hvilke elementer en borger kan forvente vil medføre egen skyld. Herunder hvornår en borger kan forvente, at dennes ret til erstatning vil bortfalde eller nedsættes grundet egen skyld. Det er imidlertid ikke muligt at fremstille en helt præcis afgrænsning. Afgrænsningen og egen skyld vurderingen vil ofte, i praksis, vise sig at være afhængig af sagens faktum.

¹ Von Eyben & Isager, 2019, s. 23 & Ehlers, 2019, s. 17

Der er gennem tiden udviklet en brancheglidningstendens. Dette ses i den juridiske faglitteratur, hvori det beskrives, hvordan grænserne mellem professioner konstant rykkes. Der har hidtil været en tydelig afgrænsning for advokatens virke. Denne afgrænsning har gennem nyere tid været omdiskuteret. Diskussionen vedrører, hvorvidt andre professioner skal have mulighed for at tilbyde erhvervsjuridisk rådgivning, som hidtil har været anset som advokatydelse. Det må i relation til dette antages som værende sandsynligt, at flere professioner må sidestilles. Professioner vil dermed kunne ifalde et ansvar, såfremt der foreligger en reel brancheglidning.

I nærværende speciale vil der slutteligt foreligge en perspektivering af specialets indhold ud til eventuelle problematikker ved en brancheglidning mellem advokater og revisorer. Herunder hvorledes en borger dermed må forholde sig i forhold til at kunne regne med, at egen skyld elementerne er de samme for disse professioner.

1.2 Problemformulering

Nærværende speciale søger at belyse følgende problemformulering:

Der ønskes i specialet undersøgt, hvornår skadelidtes egen skyld medvirker til bortfald eller nedsættelse af advokatens eller revisorens erstatningsansvar, heriblandt hvilke elementer hos den skadelidte, der vægter som egen skyld i professionsansvaret. Ydermere ønskes en perspektivering i forhold til brancheglidning.

1.3 Metode

Formålet med dette speciale er at undersøge retstilstanden for egen skyld vurderingen i forbindelse med professionsansvar. Dette ønskes undersøgt i relation til advokat- og revisorvirksomhed. Det metodiske udgangspunkt bør herefter relatere til formålet med nærværende speciale, hvorfor specialet er udarbejdet på baggrund af den retsdogmatiske metode.

Den retsdogmatiske metode søger at analysere og beskrive gældende ret. Herunder at finde sandheden herom. Dette opnås gennem metode, systematik og transparens.² Gældende ret be-

² Munk Hansen, 2018, s. 64 og s. 204

skrives og fortolkes dermed med henblik på at undersøge den praktiske anvendelse og omfanget af de pågældende retsregler. Systematiseringen foreligger ved, at der gennem specialet tilsigtes at give et overordnet overblik over retsområdet. Herunder en analyse af retsreglernes systematik vedrørende den skadelidtes egen skyld på professionsområdet.³ I specialet analyseres viden på baggrund af gældende retsregler. For at kunne finde sandheden forudsættes objektivitet. Objektivitet i specialet synliggøres gennem transparens. Dette indebærer kildekritik, synlighed og grundighed i forhold til anvendte kilder.⁴

1.4 Kilder

Anvendelsen af den retsdogmatiske metode indebærer inddragelse af relevante retskilder og fortolkningsprincipper, som udledes af praksis.⁵ Der er anvendt forskellige retskilder i nærværende speciale.

Der bliver i det følgende gennemgået de kilder, der er anvendt i nærværende speciale, med henblik på at afklare hvilken værdi de pågældende kilder har. Den kildemæssige værdi er væsentlig, fordi værdien giver et indblik i, hvor stor vægt den enkelte kilde kan tillægges. Dette med henblik på at finde sandheden om gældende ret.

1.4.1 Retsskilder og retsskildhierarki

Traditionelt anses de primære retsskilder i dansk ret som værende loven, retspraksis, retssædvanen og forholdets natur.⁶

Dansk lov anses som værende grundloven, øvrige love og bekendtgørelser til de øvrige love. Disse vil traditionelt set være gældende retsskilder. Professor Carsten Munk Hansen definerer loven som værende *"nedskrevne retsregler, der omfatter borgere, og som umiddelbart kan håndhæves ved domstolene"*.⁷

³ Munk Hansen, 2018, s. 204

⁴ Munk Hansen, 2018, s. 210

⁵ Munk Hansen, 2018, s. 205

⁶ Munk Hansen, 2018, s. 315

⁷ Munk Hansen, 2018, s. 355

Der er imidlertid en retlig trinfølge i henhold til nedskrevne retsregler. Den retlige trinfølge bevirker, at den laveste retskilde i trinfølgen ikke må stride mod den, eller de, højere i trinfølgen. Dermed må love, blandt andet, ikke stride mod grundloven såvel som bekendtgørelser ikke må stride mod lov.⁸

Erstatningsretten anses hovedsageligt som værende baseret på ulovbestemte retsgrundsætninger. Dette ses blandt andet ved culpavurderingen og egen skyld vurderingen. Der har gennem tiden været uklarhed om, hvorvidt retsgrundsætninger kan klassificeres som en selvstændig retskilde. Retsgrundsætninger foreligger hertil for at skabe gældende ret i almindelighed, i de tilfælde hvor der ikke er nedskreven lovgivning til at regulere borgerens retsstilling.⁹ Ulovbestemte retsgrundsætninger må dermed antages at være en retskilde, såvel som nedskreven lovgivning.

Retspraksis anses ligeledes som værende en retskilde, da domme bidrager til at skabe borgerens fremtidige retsstilling.¹⁰ Det er en forudsætning, at alle borgere skal behandles lige og have mulighed for at forudse den retsstilling, som følger af et givent forhold. Dette skal ses i relation til sagens faktum.¹¹ Retspraksis er dermed en kilde til gældende ret, som ses i relation til sagens faktum.

Desuden anses retssædvaner som værende en retskilde, trods disse ikke fremstår som en nedskreven kilde til gældende ret. Dette er tilfældet, fordi retssædvaner anses som et retligt skøn. Det retlige skøn anvendes til retlig argumentation for et givent forhold. Som et eksempel på en retssædvane kan god-skik-normer for professionelle benævnes.¹² Det bør bemærkes hertil, at god-skik-normer først vil anses som en reel retskilde, såfremt disse er anset som en retlig standard. Der foreligger en retlig standard, når sædvanens indhold er konstateret gennem retspraksis. Borgeren kan således med rette have forventninger til den professionelles sædvanlige og ordentlige adfærd og dermed indrette sig herefter.¹³ Denne retskilde berøres ikke yderligere, da retssædvaner ikke anvendes direkte som retskilde i nærværende speciale. Der foreligger

⁸ Munk Hansen, 2018, s. 289

⁹ Munk Hansen, 2018, s. 357-358

¹⁰ Munk Hansen, 2018, s. 320

¹¹ Munk Hansen, 2018, s. 315-316

¹² Munk Hansen, 2018, s. 356-357

¹³ Munk Hansen, 2018, s. 355 & s. 344

udelukkende behandling af retspraksis, som berører branchenormer samt god skik for professionelle. Der foretages dermed ikke en selvstændig analyse af retssædvaner.

Retslitteratur anses ikke som værende en retskilde. Der kan hertil ikke henvises til retslitteraturen på samme måde som ovenstående retskilder.¹⁴ Retslitteratur har til formål at beskrive den gældende ret. Supplerende kan retslitteratur dermed anvendes til at beskrive, hvorledes retsstillingen foreligger, men ikke som baggrund for hvordan gældende ret er.¹⁵

I relation til de ovenfor nævnte retskilder kan der foreligge et retskildehierarki heriblandt. Dette kan afhænge af hvilken ret, der berøres. Carsten Munk Hansen beskriver hertil, at ”*det næppe er tjenligt at fastlåse et generelt retskildehierarki*”¹⁶. Det må bemærkes hertil, at loven har forrang for de øvrige retskilder og dermed må anses som værende øverst i et eventuelt retskildehierarki. Det begrundes i, at love er udformet med henblik på at vise borgerens retsstilling tydeligt.¹⁷

I nærværende speciale anvendes især retspraksis som kilde til gældende ret. Yderligere anvendes retslitteratur. Retskildernes kildemæssige værdi vil blive gennemgået i afsnit 1.4.2.

1.4.2 Kildekritik

I nærværende speciale anvendes den lovgivning, der foreligger om professionsansvar samt den almindelige erstatningsret. Det er i relation til dette bemærkelsesværdigt, at erstatningsretten er ulovbestemt og dermed ikke systematisk kan fremsøges.¹⁸ Dette betyder, at retspraksis spiller en væsentlig rolle i henhold til retskilder, da hverken reglen om culpaansvar eller reglerne om egen skyld fremgår helt specifikt af en lov.¹⁹ Erstatningsretten er i høj grad udviklet af domstolene gennem retspraksis. Borgerens retsstilling er dermed konstant under udvikling. Gældende ret vedrørende egen skyld må hertil antages at kunne fremsøges gennem retspraksis, med supplement af retslitteratur.²⁰

¹⁴ Munk Hansen, 2018, s. 399-400

¹⁵ Blume, 2009, s. 68

¹⁶ Munk Hansen, 2018, s. 291

¹⁷ Munk Hansen, 2018, s. 255

¹⁸ Munk Hansen, 2018, s. 361

¹⁹ Munk Hansen, 2018, s. 316

²⁰ Munk Hansen, 2018, s. 361

Da retspraksis anvendes som retskilde i nærværende speciale, er det følgelig relevant at vurdere, hvorledes den kildemæssige værdi er på netop denne retskilde. Generelt har en dom præjudikativ værdi, såfremt denne har præcedens og fastslår, hvorledes borgerens retstilling er fremover.²¹ Hvorvidt en dom har præjudikativ værdi, følger af den problemstilling der løses i dommen. Hertil kan flere forhold medføre, at en dom danner præcedens. Præcedens kan eksempelvis foreligge, når der er en dom, som fastslår et princip for første gang.

I nærværende speciale anvendes domme med konsoliderende betydning. Herunder domme som understreger samme retsstilling. Disse domme kan i forening have en høj retskildemæssig værdi, såfremt der kan udledes klare principper heraf.²²

Ydermere kan det have betydning for retspraksis' kildemæssige værdi, hvorvidt det er Højesteret eller lavere instanser, der afsiger eller stadfæster den pågældende dom.²³ Som eksempel kan Højesteret have større kildemæssig præjudikativ værdi end en byretsdomstol.²⁴ Der er dermed fokus på i høj grad at anvende Højesterets domme i dette speciale. Hertil bør det bemærkes, at domstolenes rolle er væsentlig for retskildebetragtningen. Dette fordi domstolene helt generelt er til for at skabe ret. Dermed vil enhver domstols afgørelse være en retskildetype, som er væsentlig for gældende ret.²⁵ Det vil dermed ikke have nogen betydning for den retskildemæssige værdi, at der suppleres med afsagte domme fra øvrige domstole.

Det kan yderligere have betydning for den retskildemæssige værdi, hvorvidt de domme, der anvendes, er af ældre dato, såfremt der ikke senere er afsagt konsoliderende eller ligeartede tilfælde. Det er ikke ensbetydende med, at der ikke kan anvendes domme af ældre dato i nærværende speciale. Der vil blot følge en naturlig bevågenhed i forhold til at anvende disse domme i en analyse. Bevågenheden bør foreligge ved, om der er konsoliderende tilfælde, hvor de samme argumenter for egen skyld er bekræftet i nyere eller ligeartede domme.²⁶ Hertil kan domme der i forening viser et mønster af elementer, have særlig relevans for en analyse af et retsområde, uagtet dommens alder.²⁷

²¹ Munk Hansen, 2018, s. 321

²² Munk Hansen, 2018, s. 323

²³ Blume, 2009, s. 67 & Munk Hansen, 2018, s. 324

²⁴ Blume, 2009, s. 67

²⁵ Blume, 2009, s. 67

²⁶ Blume, 2009, s. 326 & Munk Hansen, 2018, s. 321

²⁷ Munk Hansen, 2018, s. 323

Det kan ligeledes indikere, at en dom kan have mindre retskildemæssig værdi, såfremt der forligger dissens blandt de pågældende dommere.²⁸ Dissens kan også indikere, at retsstillingen ændredes. Dette kan især være tilfældet på det erstatningsretlige område, da retsområdet i høj grad er dommerskabt. Der har således været fokus på disse betragtninger ved indsamling af materiale til dette speciale.

Den retskildemæssige værdi for retslitteratur er, som benævnt ovenfor i afsnit 1.4.1, ikke tilstrækkelig, hvorfor der således ikke kan udledes gældende ret heraf. I nærværende speciale anvendes retslitteraturen udelukkende som kilde til at beskrive gældende ret, og dermed ikke som kilde til at udlede gældende ret.

Det er på denne baggrund vurderet, at det er forsvarligt at anvende de pågældende retskilder. Dette under forudsætning af, at der i nærværende speciale bliver sammenholdt retspraksis og anvendt retslitteratur på et objektivt grundlag.

1.5 Kandidatspecialets opbygning

Nærværende speciale består af seks kapitler, som hver især har til formål at belyse specialets problemformulering. Specialets problemformulering fremgår af kapitel 1. Af dette kapitel fremgår yderligere den baggrund, specialet er udarbejdet på. Herunder specialets metodiske udgangspunkt, retskilder samt opbygning.

Af kapitel 2 fremgår de almindelige erstatningsretlige regler. Dette har til formål at klarlægge de erstatningsretlige elementer. Kapitlet danner baggrund for kapitel 3, hvori de almindelige erstatningsretlige regler ses i lyset af professionsansvaret. Hertil bør læseren være tilstrækkeligt introduceret til den erstatningsretlige baggrund, forinden egen skyld gennemgås i kapitel 4. Heri undersøges egen skyld gennem retspraksis med henblik på at besvare specialets problemformulering.

På baggrund af de øvrige kapitler vil der dermed i specialets kapitel 5 foreligge en besvarelse af specialets problemformulering.

Slutteligt vil specialets indhold perspektiveres til øvrigt scenarie i kapitel 6.

²⁸ Munk Hansen, 2018, s. 326-327

Kapitel 2 – Den almindelige erstatningsret

I nærværende kapitel beskrives den almindelige erstatningsret samt baggrunden herfor. Det er nærliggende at beskrive den almindelige erstatningsret, da den danner grundlaget for, hvornår der ifaldes et erstatningsansvar. Efterfølgende bliver det muligt at fastslå, om professionsansvaret adskiller sig fra den almindelige erstatningsret.

Den almindelige erstatningsret benævnes i det følgende kapitel som erstatningsretten.

2.1 Definition af erstatningsretten

Erstatningsretten relaterer sig til de situationer, hvor den skadelidte skal have mulighed for at få dækket dennes tab, som følger af en skade. Det er dermed gennem erstatningsretten muligt at dække skadelidtes tab, men heller ikke mere end det.²⁹ De erstatningsretlige regler finder anvendelse for alle personer. Det er hertil uagtet, om der er tale om, at en fysisk eller en juridisk person forvolder skade.³⁰ Et erstatningsansvar kan pålægges for skader forårsaget på personer, ting eller formue.³¹ I nærværende speciale vil der hovedsageligt være tale om formueskader, som følger af en handling foretaget af en professionel.

Erstatningsretten beskrives af professorerne Bo von Eyben og Helle Isager som værende:

”en samlebetegnelse for de retsregler, der fastlægger betingelserne for, at nogen kan drages til ansvar for en indtrådt skade på en sådan måde, at vedkommende bliver forpligtet til at betale erstatning til den, som skaden har ramt, samt hvordan erstatningen for den pågældende skade i så fald skal udmåles.”³²

Det følger dermed af erstatningsrettens regler, hvornår og under hvilke betingelser, en skadelidt skal have mulighed for kompensation for det tab, som denne har lidt. Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt, at der er sket en skade for, at skadelidte kan få godtgørelse for sit tab. Udgangspunktet må, ifølge Bo Von Eyben og Helle Isager være, at *”tab som følge af en skade forbliver*

²⁹ Von Eyben & Isager, 2019, s. 23

³⁰ Ehlers, 2019, s. 18

³¹ Gomard, 2002, s. 33ff.

³² Von Eyben & Isager, 2019, s. 21

den, der rammes af skaden”³³. Udgangspunktet må fraviges i de tilfælde, hvor betingelserne for erstatning er opfyldt. Betingelserne får dermed afgørende betydning for, hvem og om der pålægges et erstatningsansvar.³⁴

Der fremgår af erstatningsretten fire grundlæggende betingelser for, at skadelidte kan kræve erstatning af skadevolder. Disse betingelser er, at der foreligger et tab, at der kan konstateres en årsagsforbindelse, at der kan konstateres påregnelighed og at der foreligger et ansvarsgrundlag.³⁵

Betingelsen om tab vedrører, bredt formuleret, alle former for skader og dertilhørende tab. Som udgangspunkt kræves det alligevel, at der er lidt et økonomisk tab forinden betingelsen om tab er opfyldt.³⁶

Betingelsen om årsagsforbindelse betegnes også som kausalitet. Betingelsen opfyldes ved, at der er sammenhæng mellem det lidt tab og skadevolders handling.³⁷ For kausalitet er det dermed afgørende, om den ansvarspådragende handling fører til skaden. Herunder modsat, at handlingens undladelse vil medføre, at skaden ikke er ansvarspådragende.³⁸

For adækvans er det afgørende, at der foreligger påregnelighed mellem skadevolderens handling og skaden. Handlingens skadevirkende effekt må dermed ikke være upåregnelig for skadevolder.³⁹

Betingelsen om ansvarsgrundlag indebærer, at der foreligger et særligt grundlag for, at erstatningsansvaret ikke forbliver hos den, der rammes af skaden, men derimod overflyttes til skadevolder⁴⁰. Ansvarsgrundlaget afhænger af den pågældende situation, men er som udgangspunkt culpa⁴¹. Dette bliver gennemgået nærmere i følgende afsnit 2.2.

³³ Von Eyben & Isager, 2019, s. 22 & Ehlers, 2019, s. 17

³⁴ Von Eyben & Isager, 2019, s. 22

³⁵ Von Eyben & Isager, 2019, s. 23 & Ehlers, 2019, s. 17

³⁶ Ehlers, 2019, s. 20 & 24

³⁷ Von Eyben & Isager, 2019, s. 314 & Ehlers, 2019, s. 182-183

³⁸ Ehlers, 2019, s. 30

³⁹ Ehlers, 2019, s. 31

⁴⁰ Von Eyben & Isager, 2019, s. 23

⁴¹ Von Eyben & Isager, 2019, s. 23

2.2 Ansvarsgrundlag samt udviklingen heraf

Der skal, som benævnt i afsnit 2.1, foreligge et særligt grundlag forinden et erstatningsansvar kan gøres gældende. Derudover kan der i tilfælde af, at der ikke foreligger en skyld for tabet, som kan tilregnes skadevolder, ikke pålægges et erstatningsansvar.⁴² Ifølge højesteretsdommer Jørgen Trolle er følgende dermed gældende: ”*Ingen skyld, ingen erstatning*”⁴³.

Culpa anses som værende den almindelige erstatningsregel. Minimumsudgangspunktet når et ansvarsgrundlag fastlægges er dermed culpa.⁴⁴ Culpa må hertil opfattes som en retlig standard.⁴⁵ Dette har været udgangspunktet, og set i retspraksis, siden 1700-tallet.⁴⁶ Skadevolder kan ifalde et erstatningsansvar på baggrund af culpa, såfremt en skade sker som følge af en forsætlig eller en uagtsom handling. Hertil er det dermed væsentligt, at skadevolder har foretaget en culpøs handling. Der er foretaget en culpøs handling, når der handles med vilje, eller når der ikke er udvist den fornødne agtpågivenhed, hvorefter handlingen har resulteret i et tab.⁴⁷ Hvordan den culpøse adfærd konstateres og vurderes, fremgår af afsnit 2.3.

Som benævnt i afsnit 1.4.1, har culpa ikke hjemmel i lovgivningen. Det er derimod et retspraksis udviklet ansvarsgrundlag, som ikke er nedskrevet i lov.⁴⁸ Såfremt der er tale om et mere skærpet ansvarsgrundlag, vil det ofte fremgå af lovgivningen. Hertil kan objektivt ansvar benævnes, som fortrinsvist gennemføres gennem lovgivning.⁴⁹ Objektivt ansvar er en ansvarsnorm, hvor skadevolder potentielt kan ifalde ansvar på baggrund af hændelige skader. Objektivt ansvar er dermed en strengere ansvarsnorm.⁵⁰ Denne ansvarsnorm ses imidlertid som en undtagelse til udgangspunktet om culpa.⁵¹

Gennem tiden ses det imidlertid, at domstolene har udviklet sig til ligeledes at statuere objektivt ansvar uden hjemmel i lovgivningen. Dette skete første gang i *U 1968.84/2 H*, nærmere benævnt Aalborg Kloster-dommen. Her forelå der skader på Aalborg Kloster på grund af et

⁴² Vinding Kruse, 1989, s. 29

⁴³ Trolle, 1969, s. 4

⁴⁴ Von Eyben & Isager, 2019, s. 24 & Gomard, 2002, s. 17ff. & Trolle, 1969, s. 3

⁴⁵ Vinding Kruse, 1989, s. 68

⁴⁶ Von Eyben & Isager, 2019, s. 46

⁴⁷ Von Eyben & Isager, 2019, s. 23 & Gomard, 2002, s. 33ff.

⁴⁸ Von Eyben & Isager, 2019, s. 48 & 23

⁴⁹ Von Eyben & Isager, 2019, s. 24 & 48

⁵⁰ Von Eyben & Isager, 2019, s. 24

⁵¹ Von Eyben & Isager, 2019, s. 89

piloteringsarbejde, der blev foretaget ved siden af Aalborg kloster. Hertil blev bygherren objektivt ansvarlig for denne skade. Selvom det ses i retspraksis, at der er statueret objektivt ansvar uden lovhjemmel vil udgangspunktet til stadighed være, at objektivt ansvar bør være lovbestemt.⁵²

Culpa vil, på trods af udviklingen, stadig anses som værende det almindelige erstatningsretlige udgangspunkt. Hertil ses objektivt ansvar som værende både en retspraksis-skabt og en lovbestemt undtagelse hertil.⁵³

2.3 Culpareglens målestok, samt udviklingen heraf

Når det skal vurderes, hvorvidt skadevolders adfærd anses som værende culpøs, og der dermed kan statueres et ansvarsgrundlag, vurderes den skadevoldende handling. Den skadevoldende handling vurderes ud fra, hvordan en almindelig god samfundsborger må påtænkes at kunne handle eller undlade at handle. Det er dermed afgørende i vurderingen af, om skadevolder ifalder et erstatningsansvar, om den almindelig gode samfundsborger burde have indset, at handlingen ikke skulle foretages. Dette kaldes en bonus pater familias vurdering.⁵⁴ Det må dermed antages, at skadevolder bliver erstatningsansvarlig på baggrund af skadevolders subjektive forhold. Det sker på baggrund af, at den almindelige agtsomhedsnorm fraviges.⁵⁵

Ovenstående udgangspunkt har gennem tiden ændret sig således, at ansvarsvurderingen i højere grad baseres på objektive forhold. Dermed vurderes der på baggrund af, om selve handlingen objektivt må anses som værende uforsvarlig. I vurderingen vægtes således ikke, hvad skadevolder subjektivt burde indse i samme grad som hidtil.⁵⁶ Udviklingen bevirker dermed, at vurderingen foretages på baggrund af, hvad der anses som skadevoldende adfærd. Skadevoldende adfærd følger af normer for anerkendt adfærd.⁵⁷

Hvorvidt den subjektive vurdering eller den objektive vurdering foretages, afhænger af om skadevolders adfærd reguleres af regler. I tilfælde af at der ikke forefindes adfærdsregulerende

⁵² Von Eyben & Isager, 2019, s. 89

⁵³ Von Eyben & Isager, 2019, s. 45ff.

⁵⁴ Ehlers, 2019, s. 70 & 72, & Vinding Kruse, 1989, s. 67

⁵⁵ Vinding Kruse, 1989, s. 52ff.

⁵⁶ Ulfbeck, 2021, s. 34

⁵⁷ Ehlers, 2019, s. 70 & 75

regler, må der foretages en vurdering af subjektiv karakter.⁵⁸ Der findes imidlertid et antal af både skrevne og uskrevne regler for, hvorledes det er acceptabelt at agere. Den objektive vurdering vil dermed ofte finde anvendelse.⁵⁹ Udviklingen bevirker, at culpa dermed som udgangspunkt bedømmes ud fra det traditionelle retskildehierarki. Dette fordi vurderingen foretages ud fra en fastsat regel.⁶⁰

Yderligere kan det have betydning for, hvorledes skadevolders handling vurderes, såfremt denne har særlig viden eller evne. Dette er begrundet i, at skadevolder vil have et bedre indblik og følgelig bedre mulighed for at karakterisere handlingen som uforsvarlig.⁶¹ Vurderingsgrundlaget er dermed anderledes, såfremt skadevolder på baggrund af sin viden og evne burde indse, at handlingen er culpøs. Dette anses ikke som en strengere vurdering, men blot en vurdering, der er tilpasset skadevolders forhold.⁶² Dette vil blive behandlet yderligere i afsnit 3.1.

2.4 Erstatningsrettens formål og funktion

Erstatningsretten har overordnet to funktioner. Det søges gennem erstatningsretten at stille skadelidte som om skaden ikke var sket samt at undgå fremtidige tilfælde, hvor skadevolder kan ifalde et erstatningsansvar.⁶³

Erstatningsretten har dermed en tryghedsskabende funktion ved, at erstatningsansvaret flyttes fra skadelidte til skadevolder. Dette sker, såfremt betingelserne for erstatning er opfyldt. Skadelidte får dermed genoprettet den pågældende skade.⁶⁴

Yderligere har erstatningsretten en præventiv funktion. Dette ved at risikoen for at ifalde et erstatningsansvar, dels bør motivere til at undgå en culpøs adfærd og dels tilsigte en fremtidig indflydelse på, hvorledes skadevolder bør handle fremover.⁶⁵

⁵⁸ Ehlers, 2019, s. 71

⁵⁹ Ehlers, 2019, s. 75

⁶⁰ Ehlers, 2019, s. 75 & Von Eyben & Isager, 2019, s. 91-92

⁶¹ Ehlers, 2019, s. 74

⁶² Langsted, 2004, s. 179

⁶³ Langsted, 2004, s. 101

⁶⁴ Langsted, 2004, s. 101 & Vinding Kruse, 1989, s. 19

⁶⁵ Von Eyben & Isager, 2019, s. 48 & 49, & Vinding Kruse, 1989, s. 19

For at opretholde den præventive effekt samt holde fokus på en vis tabsspredningsevne, har erstatningsretten en stærk relation til, blandt andet, strafferetten samt forsikringsretten.⁶⁶ Erstatningsrettens relation til forsikringsretten, i henhold til professionelles ansvar, benævnes yderligere i afsnit 4.6.

2.5 Delkonklusion

I den almindelige erstatningsret kan en skadevolder ifalde et erstatningsansvar såfremt fire betingelser er opfyldt. De fire betingelser er ansvarsgrundlag, tab, kausalitet og adækvans.

Det almindelige ansvarsgrundlag i dansk ret anses som værende culpa. Culpa vurderes oprindeligt ud fra en bonus pater vurdering, ud fra skadevolders subjektive handling. Denne vurdering er gennem tiden blevet objektiviseret, således at vurderingen foretages på baggrund af adfærdsnormer.

Et erstatningsansvar kan pålægges for skader forårsaget på personer, ting eller formue. Formueskader er væsentlige for nærværende speciale.

Erstatningsrettens formål er at virke genoprettende for eventuelle skader, samt have en præventiv effekt således fremtidige skader kan undgås.

⁶⁶ Langsted, 2004, s. 101

Kapitel 3 – Professionsansvar

Der er i kapitel 2 gennemgået de almindelige erstatningsretlige regler. Denne gennemgang bidrager til at skabe en forståelse for det grundlæggende erstatningsansvar indenfor professionsansvaret. Det er herefter væsentligt at fastslå, om ansvarsgrundlaget indenfor professionsansvar adskiller sig fra det almindelige erstatningsansvar. Det bliver herefter muligt at vurdere, hvorledes egen skyld vurderingen er på professionsansvarsområdet. Herunder hvilken betydning klientens egen skyld tillægges i relation til bortfald eller nedsættelse af den professionelles erstatningsansvar.

Professor Stig Jørgensen definerer professionsansvaret således:

”Ifølge de fleste definitioner indeholder begrebet ”professionsansvar” følgende elementer 1) en særlig sagkyndig rådgivnings og/eller arbejdspræstation, 2) en særlig ”farlig etos”, som går ud over den almindelige moral, 3) medlemskab af en kollektiv organisation, der regulerer tilgangen og fastsætter de ”fagetsiske normer”, og 4) en særlig social status, der kan henføres til en særlig lovgivning eller anden offentlig autorisation eller medlemskab af en anden socialt anerkendt faglig forening.”⁶⁷

Denne definition anvendes i store dele af litteraturen. Professionsansvaret afhænger således i høj grad af den professionelles ydelse og professionens branchenormer.

Generelt ses det for professionelle, at et erstatningsansvar typisk bliver delt op i to former for ansvar. Der vil altid foreligge et internt ansvar, som er det ansvar, der opstår overfor klienten. Dette ses for eksempel i tilfælde af, at der er sket fejlagtig rådgivning, som forårsager et tab hos klienten, hvorefter klienten følgelig agerer på den fejlagtige rådgivning. Det andet ansvar, den professionelle har, er et eksternt ansvar. Det eksterne ansvar vedrører ansvaret overfor tredjemand. Et eksempel herpå er, at tredjemand bliver påført et tab som konsekvens af den professionelles adfærd overfor klienten eller direkte overfor tredjemand.⁶⁸

⁶⁷ Jørgensen, 2001, s. 3

⁶⁸ Langsted, 2004, s 126-127

Hvor der i de almindelige erstatningsretlige regler benyttes et ansvarsgrundlag, hvor der foretages en sammenligning med den almindelige bonus pater person jævnfør afsnit 2.3, vil dette ikke give mening i forhold til professionsansvaret. I professionsansvaret anvendes i stedet en differentieret culpamålestok, da dette er et specialområde.⁶⁹

I vurderingen af, om der er udvist culpa hos den professionelle, er eventuelle krav til den professionelle essentielle. Der foretages dermed en sædvanemæssige fastlæggelse af krav til den professionelle på det konkrete område. Vurderingen indebærer, blandt andet, en fastlæggelse af om professionsudøvelsen er sket i overensstemmelse med god skik på området. Ligeledes vurderes det om den professionelles virksomhed følger branchetiske regler og lignende.⁷⁰ Ved at anvende en god skik vurdering som vejledning for hvilke krav, der skal være til udøverne i det pågældende fag, bliver der lavet en sammenligning af skadevolderens adfærd med dygtige og hæderlige fagfolks mening.⁷¹ God skik reglerne i den konkrete branche er der ved nærliggende at inddrage som retskilde ved ansvarsvurderingen. Der foreligger imidlertid ingen regler om, at en overtrædelse af god skik reglerne er tilstrækkeligt til, at den professionelle kan ifalde et ansvar.⁷²

I tilfælde af, at der ikke foreligger nogle forskrifter eller sædvaner på området, sammenlignes der i stedet med den almindelige dygtige veluddannede udøver. Herunder den almindelige gode professionelle indenfor faget.⁷³ I professionsansvarets ansvarsbedømmelse fastlægges der normalt en vurdering af branchenormen. Efterfølgende foretages en vurdering af, om der er sket en overtrædelse af denne branchenorm. Tilsidesættelse af en branchenorm vil oftest være ansvarspådragende. Det er omvendt ikke sikkert, at den professionelle er fritaget for ansvar, såfremt denne overholder de pågældende branchenormer.⁷⁴ Dette fremgår blandt andet af U 2015.60 H, hvori et centralt spørgsmål forelå vedrørende god advokatskik.

En klient havde kontaktet en advokat med det formål, at advokaten skulle sikre, at en købesum blev deponeret. Herunder, at det kun var muligt for sælgeren at få frigivet købesummen efter advokatens accept. Advokatens sekretær begik en fejl og købesummen blev overført til sælger før tid. Advokatnævnet fremlagde en sag mod advokaten, hvorefter advokaten blev pålagt en bøde på baggrund af, at god skik var overtrådt. Højesteret konkluderede, at der var handlet

⁶⁹ Ulfbeck, 2021, s. 33-34

⁷⁰ Von Eyben og Isager, 2019, s. 125

⁷¹ Gomard, 2002, s. 45

⁷² Ulfbeck, 2021, s. 37

⁷³ Von Eyben og Isager, 2019, s. 127

⁷⁴ Ulfbeck, 2021, s. 35-36

culpøst, men at der ikke var handlet i strid med god advokatskik. Højesteret stadfæstede byrettens dom, hvorved Advokatnævnets kendelse blev ophævet.

Det kan derimod have betydning for om den professionelle har handlet ansvarspådragende, at god skik reglerne er tilsidesat af den professionelle. Det fremgår af U 2008.1603 H, at god skik reglerne er væsentlige, men at skadelidtes egen skyld i enkelte tilfælde kan være af en sådan karakter, at skadelidtes krav på erstatning bortfalder. Dette på trods af, at god skik reglerne ikke er overholdt.

En bank B i en koncern blev opkøbt af pengeinstitut A. Koncernen stillede garanti for bank B, men da garantien blev aktuel, var koncernen gået konkurs. Pengeinstitut A anlagde sag mod revisoren i koncernen. Revisoren var ligeledes tilknyttet bank B. I sagen blev det fastslået, at revisoren havde handlet culpøst ved ikke at overholde god revisorskik overfor pengeinstituttet. Højesteret konkluderede, at selvom god skik ikke var overholdt, havde pengeinstituttet ikke handlet anderledes, hvis det modsatte var tilfældet. Pengeinstituttet havde derved udvist så stor egen skyld, at erstatningen bortfaldt og revisoren blev frifundet.

Det ses dermed, at god skik reglerne er væsentlige for ansvarsvurderingen, men ikke afgørende for, at der reelt opnås et erstatningsansvar. Der er andre forhold, der har indflydelse på, om der kan pålægges den professionelle et erstatningsansvar.

3.1 Det ”strenge” professionsansvar

Professionsansvaret beskrives generelt i faglitteraturen som et strengt ansvar. Baggrunden herfor ses blandt andet at være, at der sammenlignes med en professionsudøver og ikke en almindelig person uden nogen faglige forudsætninger. At der sammenlignes med den almindelige gode professionelle, kan siges at være et udslag af de krav, som de enkelte brancher har til forsvarlig adfærd.⁷⁵

De stigende krav til de professionelle kan ligeledes skyldes, at det hurtigt bliver klienten, der står tilbage som den usagkyndige og beskyttelseskrævende. Dette overfor de store teknologiske og økonomiske organisationer. Det er muligt for den professionelle at begrænse risikoen og forsikre sig mod en eventuel manglende opfyldelse af kravene på området.⁷⁶ En erhvervsdrivende vil typisk være i en stærkere position end den skadelidte, hvilket også kommer til udtryk

⁷⁵ Von Eyben og Isager, 2019, s. 126

⁷⁶ Jørgensen, 2001, s. 5

i visse afgørelser. Domstolene sætter dermed krav til den professionelles agtpågivenhed og indsigt.⁷⁷

Den tilsyneladende strenghed, der er i professionsansvaret, kan også begrundes med den strenghed, som de enkelte brancher stiller til deres erhvervsudøvende. Det er de krav, der følger af branchernes normer, der bidrager til at udfylde culpavurderingen indenfor det konkrete erhverv. Der kan således opstå forskellige former for strenghed indenfor de forskellige brancher.⁷⁸

Vurderingen af om erstatning bør foreligge, foretages dermed efter en speciel faglig målestok som de enkelte brancher, i en vis grad, selv fastsætter. Det bliver derved fastlagt, hvilken opfattelse der er af den omhu og faglige dygtighed, som en klient med rimelighed kan forlange af fagets udøvere.⁷⁹

Professor Lars Bo Langsted mener i forbindelse med professionsansvaret, at det ikke nødvendigvis er korrekt at kalde professionsansvaret for et særligt strengt ansvar. Han begrundet dette med, at der blot forventes, at den professionelle bruger den viden og erfaring, som denne har opnået. Når der ikke er pålagt de professionelle et meget strengt ansvar, kan klienter således ikke forvente, at klienten er fri for nogle former for skyld. Klienter skal dermed fortsat vise en form for agtpågivenhed, når disse ønsker at rådføre sig hos en professionel. Herunder skal klienten, som eksempel, være forberedt på at kunne oplyse de nødvendige informationer til den professionelle. En klient kan derfor ikke forvente, at professionelle er underlagt et så strengt ansvar, at klienten opnår det ønskede resultat uden selv at bidrage med nødvendige oplysninger. Klienten kan ej heller forvente, at denne ender med at få erstatning, hvis det ønskede resultat ikke opnås.⁸⁰

Professor Vibe Ulfbeck sætter ligeledes spørgsmålstegn ved stregheden af professionsansvaret. Vibe Ulfbeck mener, at culpavurderingen generelt er et strengt ansvar, hvorved det strenge ansvar nærmere er hovedreglen end undtagelsen. Dette gælder både i den almindelige erstatningsret og i professionsansvaret.⁸¹

⁷⁷ Langsted, 2004, s. 171-172

⁷⁸ Langsted, 2004, s. 173

⁷⁹ Langsted et.al., 2013, s. 306

⁸⁰ Langsted, 2004, s. 179

⁸¹ Ulfbeck, 2021, s. 33

3.2 De professionelle

Begrebet ”professionsansvar” benyttes som udgangspunkt om de liberale erhverv. Et særkende for de liberale erhverv er, at de som regel alene består af tjenesteydelser af intellektuel karakter. Det er ligeledes et kendetegn, at der ved mangelfuld udførelse af erhvervet vil opstå et tab i form af en almindelig formueskade.⁸²

Et kendetegn for den professionelle i en branche, hvor der pålægges et professionsansvar er, at de som følge af en teoretisk uddannelse besidder en særlig viden. Denne viden danner grundlag for den rådgivning og den arbejdspræstation, som den professionelle kan præstere.⁸³

Skulle en ikke-professionel begive sig ind på et professionelt område, må denne forvente at blive vurderet som en professionel i erstatningsansvarsmæssig henseende.⁸⁴ Det betyder imidlertid, at en borger, som tilbyder en ydelse, som kan klassificeres som advokatydelse eller en revisorydelse, vil blive bedømt efter samme ansvarsnorm som disse. Dette på trods af, at den pågældende borger ikke er udannet indenfor branchen. På samme måde er det også gældende, at den professionelle kun kan blive erstatningsansvarlig, når denne har handlet under udøvelse af sit erhverv og ikke blot tilfældigt bliver spurgt til råds.⁸⁵

Samfundet er konstant under udvikling i dag. Der ønskes i højere grad nu end tidligere et større overblik over juridiske og økonomiske konsekvenser. De juridiske og økonomiske aspekter i samfundet er konstant under udvikling som konsekvens af den politiske agenda, i form af lovgivning. I nærværende speciale er der fokus på professionelle advokater og revisorer, og dertilhørende erstatningsretlig professionsmålestok. Som konsekvens af den generelle specialiserings- og professionaliseringstendens der er i samfundet i dag, bør professionsansvaret betragtes væsentligt bredere.⁸⁶ Igennem denne specialiserings- og professionaliseringstendens ses der i samfundet i dag en brancheglidningstendens.

⁸² Ulfbeck, 2021, s. 26

⁸³ Ulfbeck, 2021, s. 26

⁸⁴ Von Eyben og Isager, 2019, s. 126

⁸⁵ Gomard, 1958, s. 367

⁸⁶ Ulfbeck, 2021, s. 27

Begrebet ”professionelle” er igennem tiden blevet mere flydende, hvor det tidligere udskilte sig på baggrund af en akademisk uddannelse med høj status. Det kunne eksempelvis være advokat- og lægeprofessionerne. Med tiden omfatter begrebet professionelle yderligere revisorer, kreditrådgivere og ejendomsmæglere. De forskellige funktioner forøges og ændres konstant. Derved opstår muligheden for, at der kan være et overlap mellem de forskellige professioner og funktioner imellem disse.⁸⁷

3.3 Delkonklusion

I professionsansvaret følger det erstatningsretlige ansvarsgrundlag af en vurdering, der foretages ud fra en differentieret culpamålestok. Vurderingen af om den professionelle har handlet uagtsomt følger derved af den enkelte branches normer. Branchens normer er udformet med henblik på fagets standarder. Den enkelte professionelle bliver derved sammenlignet med den almindelige gode professionelle indenfor sit fag.

I relation til ansvarets strenghed ses der store uenigheder i litteraturen heromkring. Hvor ansvaret af nogen beskrives som værende meget streng på baggrund af, at der sammenlignes med fagfolk med faglige forudsætninger, beskrives ansvaret af andre som mindre streng. Lars Bo Langsted sætter blandt andet spørgsmålstegn ved denne strenghed og udtrykker, at det må forventes, at den professionelle bruger sin viden og erfaring. Det kan derved ikke definitivt fastlægges, at professionsansvaret skulle være særligt strengt. Dette sammenlignet med den professionelles indforståelse med branchens normer og krav til branchens udøvere.

Professionsansvaret udspringer typisk fra de liberale erhverv, hvorved der i nærværende speciale fokuseres på advokater og revisorer. Deres primære drift er intellektuelle tjenesteydelser. Professionerne bliver med tiden mere flydende, hvilket kan få konsekvens for, hvordan erstatningsansvaret fremtidigt skal vurderes.

⁸⁷ Jørgensen, 2001, s. 4

Kapitel 4 – Egen skyld

Der er tidligere i specialet blevet gennemgået de almindelige erstatningsretlige regler samt erstatningsansvar for professionelle. Dette for at fastslå, hvorledes den professionelle kan blive anset som værende erstatningsansvarlig.

I det følgende vil det blive gennemgået, hvorledes egen skyld hos den skadelidte kan påvirke den professionelles erstatningsansvar.

4.1 Egen skyld generelt

Den professionelles erstatningsansvar kan i nogle tilfælde blive nedsat eller helt bortfalde. Det kan ske i tilfælde, hvor den skadelidte har udvist egen skyld og dermed medvirket til, at den pågældende skade foreligger.⁸⁸

Det er væsentligt for om der foreligger egen skyld, at den skadelidtes handling direkte medvirker til, at skaden sker. Herunder at skadelidtes handling direkte har indflydelse på tabets omfang.⁸⁹

Når det skal vurderes, om der foreligger egen skyld, bliver det væsentligt at have en forståelse for definitionen af egen skyld. Igennem en forståelse for begrebet egen skyld bliver det muligt at fastslå, hvornår skadelidte har indflydelse på skaden og dennes omfang.

Egen skyld er i vidt omfang defineret som ”culpareglens spejlbillede” eller ”culpa overfor egne goder”.⁹⁰ Definitionen viser en sammenhæng mellem egen skyld vurderingen og culpa-vurderingen. Der opstår således en sammenhæng mellem culpas ansvarsvurdering og den ansvarsvurdering, der bliver pålagt ved skadelidtes egen skyld.⁹¹ Egen skyld er modsat den almindelige culpavurdering, henset til skadelidtes culpøse handling i henhold til skadelidtes egne goder. Herimod den almindelige culpavurdering, som relaterer sig til modpartens eller tredjemandes goder.⁹²

⁸⁸ Von Eyben og Isager, 2019, s. 25 & Olaf, 1997, s. 555

⁸⁹ Samuelsson & Søgaard, 1993, s. 35 & Halling-Overgaard, 2014 s. 396

⁹⁰ Resen Steenstrup, 2017, s. 41 & Ussing, 1962, s. 184 & Von Eyben og Isager, 2019, s. 472

⁹¹ Resen Steenstrup, 2017, s. 41

⁹² Ussing, 1962 s. 184 & Von Eyben og Isager, 2019, s. 472

Sammenhængen mellem culpa og egen skyld er, at vurderingen af den skadelidtes culpøse handling skal kunne vurderes på samme måde, som hvis skaden havde ramt tredjemand. Der skal yderligere være den fornødne årsagsforbindelse mellem skaden og skadelidtes handling. Hertil skal skaden, herunder tabet, være den adækvante følge af skadelidtes egen skyld. Dette i lighed med den almindelige culpavurdering.⁹³

På samme måde som der ses en sammenhæng mellem culpavurderingen og egen skyld vurderingen, ses der ligeledes regler om egen skyld i professionsansvar.⁹⁴ Der er dermed en sammenhæng mellem professionsansvar og egen skyld. Sammenhængen er, at der kan foreligge egen skyld fra skadelidtes side, såfremt der ikke er kausalitet mellem den professionelles adfærd og det tab, som følger af skaden.⁹⁵ Da egen skyld vurderingen foretages på baggrund af skadelidtes culpøse handlinger i forhold til egne goder, ses en fravigelse fra culpavurderingen. Denne fravigelse begrundes i, at der kan foreligge forhold i skadelidtes handling, som ikke nødvendigvis fører til, at tredjemand ville blive påført en skade af selvsamme handling. Dette blandt andet ved skadelidtes passivitet ved skade på egne goder. Det er dermed ikke i alle tilfælde retvisende at definere egen skyld som ”culpareglens spejlbillede” men nærmere som ”culpa overfor egne goder”.⁹⁶

Skadelidtes culpøse handling i henhold til egne goder er ikke i sig selv et retsstridigt forhold. Det anses ikke som værende retsstridigt at påføre skade på sine egne goder. Egen skyld er dermed udelukkende en handling, der kan medføre, at skadelidte mister sin mulighed for den erstatning, som ellers var tilsigtet denne. Dette enten ved bortfald eller nedsættelse af skadelidtes erstatningskrav til skadevolder.⁹⁷

4.2 Ansvarsgrundlag for klienten og den professionelle

De ansvarsgrundlag som følger af det almindelige erstatningsansvar og professionsansvar, har en væsentlig betydning, når egen skyld vurderes.

⁹³ Ussing, 1962 s. 185

⁹⁴ Gomard, 2002, s. 61

⁹⁵ Halling-Overgaard, 2011, s. 362

⁹⁶ Von Eyben og Isager, 2019, s. 472

⁹⁷ Ussing, 1962, s. 165

I et professionsforhold opsøger klienten den professionelle på baggrund af den viden, som den professionelle har. Dette fordi klienten ikke selv har denne viden til rådighed. Derved skal klienten ej heller have sin egen skyld bedømt efter samme norm, som den professionelle skal.⁹⁸

Vibe Ulfbeck fremhæver, hvordan der i vurderingen af egen skyld, typisk vil blive lavet en sammenligning mellem klientens adfærd og den professionelles adfærd. Sammenligningen kan blive vanskeliggjort af det faktum, at den professionelle er underlagt det, i nogens øjne, skærpede professionsansvar. Dette i relation til, at klienten modsat bedømmes efter den almindelige culperegulering. Den ulighed der forekommer i de to ansvarsgrundlag ses ved, at klienten skal have udvist en høj grad af egen skyld, før klientens adfærd tillægges betydning.⁹⁹ Der er dermed flere forhold, som potentielt vil kunne udløse erstatning ved den professionelles adfærd, end ved klientens adfærd. Dette er forhold, som må anses som værende culpøse, selvom det ikke nødvendigvis ville være tilfældet for klienten.¹⁰⁰ Den professionelle kan dermed blive pålagt at skulle betale erstatning for noget, som klienten ikke ville kunne ifalde egen skyld for. Klientens ansvarsgrundlag kan ligeledes pålægges tredjemand. Dette vil afhænge af sagens faktum og hvem skadidte reelt er.

Vurderingen af egen skyld skal ydermere belyse, om skadidte aktivt har deltaget i skadens opståen eller udvikling. Skadidte skal dermed have haft en alternativ og mere hensigtsmæssig måde at handle på i den pågældende situation. Har det ikke været muligt for skadidte at handle anderledes, kan det ikke anses som værende egen skyld.¹⁰¹ Det ses dermed, at såfremt skadidte udelukkende kan handle på én måde, som medfører et tab, vil dette ikke blive anset som egen skyld. Dette fordi skadidte ikke vil have mulighed for at handle anderledes og dermed forhindre skaden i at ske.

Det kan være vanskeligt at klarlægge, hvad egen skyld er. Det bliver gennem en risikoafvejning af de culpøse handlinger, skyld og risiko for skade, muligt at danne et overblik over hvad de forskellige afvejninger indebærer.¹⁰² Der vil i afsnittene 4.5.1 og 4.5.2, blive undersøgt gennem retspraksis, hvorledes denne risikoafvejning foretages.

⁹⁸ Samuelsson & Søgaard, 1993, s. 36

⁹⁹ Ulfbeck, 2021, s. 49

¹⁰⁰ Samuelsson & Søgaard, 1993, s. 36

¹⁰¹ Resen Steenstrup, 2017, s. 43

¹⁰² Trolle, 1969, s. 410

I relation til egen skyld vurderingen vil det ikke nødvendigvis være klart for skadevolder, at der foreligger egen skyld. Skadevolder vil således hverken objektivt eller subjektivt kunne få mindsket sin culpa på baggrund af skadelidtes egen skyld.¹⁰³ Den ansvarspådragende handling hos den professionelle består dermed, selvom klienten har udvist tilstrækkelig egen skyld til, at erstatningskravet nedsættes eller bortfalder.

Egen skyld vurderingen er som udgangspunkt baseret på sammenligningen af skadelidtes og skadevolders adfærd. Der foreligger modsat ikke en sammenligning mellem parternes adfærd, når skadevolders ansvarsvurdering foreligger. Hertil, eksempelvis, når der vurderes om en revisor har handlet ansvarspådragende. En skadevolders adfærd kan vurderes isoleret uden sammenligning med skadelidtes adfærd.¹⁰⁴ Den professionelles skyld skal således vurderes uden inddragelse af klientens skyld. Det er dermed væsentligt for egen skyld vurderingen, at der i denne vurdering inddrages begge parters adfærd.

Når der er udvist egen skyld, er udgangspunktet, at de skal vurderes, hvorledes skaden fordeles mellem parterne. Fordelingen af skaden sker på baggrund af den grad af culpøse adfærd som skadelidte og skadevolder har udvist.¹⁰⁵ Egen skyld vurderingen baseres dermed på graden af den professionelles culpøse adfærd, i forhold til graden af klientens culpøse adfærd.

Det ses dermed, at den professionelle og klienten er underlagt to forskellige ansvarsgrundlag. Hertil ses, at skadevolder potentielt kan ifalde ansvar for forhold, som kan anses som culpøse på baggrund af skadevolders titelbetegnelse. Der er hertil færre forhold som anses som værende culpøse, i henhold til klienten. Da der ved egen skyld vurderingen foretages en sammenligning mellem klientens og den professionelles ansvarsgrundlag, er begge parters ansvarsgrundlag dermed afgørende for udfaldet af, om der foreligger egen skyld.

¹⁰³ Langsted, 2004, s. 473

¹⁰⁴ Resen Steenstrup, 2017, s. 42

¹⁰⁵ Trolle, 1969, s. 410

4.3 Tilstrækkelig egen skyld hos klienten

Når det skal vurderes, om der er udvist egen skyld, er det væsentligt at vurdere størrelsen på den udviste egen skyld.¹⁰⁶

Retspraksis vedrørende egen skyld viser typisk, at der vurderes på de fejl, den professionelle har begået i relation til de handlinger, den skadelidte har foretaget sig. Dette er gennemgået ovenfor i afsnit 4.2. Der foretages dermed en konkret vurdering af, om den skadelidte har udvist tilstrækkeligt egen skyld til, at der kan ske en nedsættelse eller bortfald af skadevolders erstatning.¹⁰⁷

Der er gennem retspraksis udviklet nogle almene brøker som målestok for, hvornår der kan foreligge nedsættelse af skadevolders erstatning. Disse brøker er 1/3, 1/2 og 2/3. Der bliver i relation til disse brøker vurderet, hvor stor den udviste egen skyld er. Skulle klientens egen skyld vurderes til at være mindre end 1/3, vil domstolene oftest se bort for det culpøse forhold, og dermed give den skadelidte ret til fuld erstatning.¹⁰⁸ Ved at sætte en sådan grænse for, hvornår graden af egen skyld er for lav til, at dette vil medføre nedsættelse eller bortfald af skadevolders erstatning, har skadelidte dermed mulighed for at begå mindre fejl. Skadelidte kan dermed begå mindre fejl uden, at disse nødvendigvis vil få negative konsekvenser for den skadelidtes krav til fuld erstatning. Domstolene udtrykker derved, at det kan være svært for skadelidte at være helt uden skyld i professionsansvarssager. Herunder, at en mindre grad af egen skyld ikke har betydning overfor en grovere culpøs handling fra skadevolders side.

Skulle skadelidte derimod have udvist en egen skyld på mere end 2/3, vil erstatningen bortfalde.¹⁰⁹ Den part, som har udvist den groveste grad af skyld, bør derved bære hovedvægten af tabet.¹¹⁰

At parten, der har udvist den groveste grad af skyld, må bære hovedvægten af skaden, kommer til udtryk i dommen U 2006.1753 H.

Der forelå et selskab, hvis ejer havde foretaget uretmæssige dispositioner over nogle betroede midler, der var indbetalt af investorer.

¹⁰⁶ Von Eyben & Isager, 2019, s. 473

¹⁰⁷ Halling-Overgaard, 2014, s. 397

¹⁰⁸ Resen Steenstrup, 2017, s. 45

¹⁰⁹ Von Eyben & Isager, 2019, s. 476

¹¹⁰ Ussing, 1962, s. 187

Selskabet gik efterfølgende konkurs, hvorefter selskabets konkursbo sagsøgte selskabets revisor. Revisoren blev erstatningsansvarlig for det tab, som konkursboet havde lidt ved, at revisoren ikke havde ført eftersyn. Det manglende eftersyn bevirkede, at ejerne kunne fortsætte med at foretage uretmæssige dispositioner over betroede midler. Investorerne havde handlet uforsigtigt ved ikke at have sikret sig, at der i overensstemmelse med prospektet blev etableret bestyrelse og direktion. Trods dette, forelå der ikke egen skyld i en sådan grad, at konkursboets erstatningskrav blev nedsat. Revisorens manglende eftersyn blev karakteriseret som en så grov forsømmelse, at denne måtte påtage sig det fulde erstatningsansvar.

En opvejning af parternes skyld blev ligeledes et centralt element i FED 2000.2882 Ø.

Ejeren af et selskab hæftede personligt overfor en række kreditorer, og ønskede at ændre dette. Ejeren kontaktede en revisor i forbindelse med opgaven om at sikre, at klientens kreditor ville være med til at ophøre deres kaution mod klienten. En af kreditorerne bekræftede mundtligt til revisoren, at kautionen ophørte, hvilket klienten overhørte. Da klienten efterfølgende gik konkurs, ønskede denne kreditor at få indløst sin kaution. Domstolene fandt, at revisoren skulle have haft bedre styr på aftalerne, da dette tydeligt var revisorens ansvar. Domstolene udtrykte ligeledes, at klienten skulle have vidst bedre i form af, at denne var selvstændig erhvervsdrivende. Der blev lagt vægt på, at den egen skyld klienten havde udvist, ikke var nok til at nedsætte det erstatningsansvar, der blev pålagt revisoren på baggrund af, at denne ikke havde handlet med den fornødne omhu.

Domstolene vurderer dermed i begge tilfælde, at både klientens og den professionelles skyldgrad skal ses i relation til hinanden. Dette således fordelingen af skadens tab kan ske på baggrund heraf.

For at der kan foreligge egen skyld, skal klienten forinden have handlet culpøst. Det er nærliggende at anvende de sædvanlige synspunkter og regler for den almindelige culpabedømmelse, i denne vurdering. I relation til den sædvanlige culpabedømmelse er det væsentligt at bemærke, at nogle forhold skal iagttages strengere, end de ville blive iagttaget ved den sædvanlige culpabedømmelse. Her kan som eksempel benævnes skadelidtes undladelser af en handling. Skadelidtes undladelse af en handling, vil ikke nødvendigvis i alle tilfælde medføre, at der foreligger en culpøs handling efter den sædvanlige culpabedømmelse.¹¹¹

¹¹¹ Vinding Kruse, 1989, s. 323

Det ses dermed, at skadelidtes culpøse handlinger eller undladelse heraf, sammenholdt med skadevolders adfærd, er afgørende. Sammenholdningen er afgørende i forbindelse med fastlæggelsen af, om der er tilstrækkeligt af egen skyld til stede for, at skadevolders erstatning vil blive nedsat eller bortfalde.

4.4 Klientens forventninger til den professionelle

I tilfælde hvor en klient kontakter en professionel, vil der automatisk opstå nogle forventninger til den modsatte part. Dette er særligt tydeligt hos klienten, der har en forventning til den professionelle om, at denne kan hjælpe med noget, som ikke umiddelbart er muligt for klienten at gøre eller vurdere selv. Forventningerne til den professionelle består på baggrund af dennes rollebetegnelse.¹¹²

Den professionelle kan ligeledes have nogle forventninger til klientens viden på det pågældende område. Dette ses eksempelvis i tilfælde af, at klienten selv er erhvervsdrivende. Den professionelles forventninger til klienten er med til at tilrette den rådgivning som den professionelle mener, at klienten har brug for.¹¹³ Der opstår derved en rolleforventning.¹¹⁴

Når forventningerne til den enkelte part skal bedømmes, er aftalen mellem parterne væsentlig.¹¹⁵ Aftalen kan hertil blive afgørende for ansvarsplaceringen. Det er dermed vigtigt, at klienten har en forståelse for aftalegrundlaget. Der er ofte indarbejdet rutiner i aftalen, som bidrager til at give den professionelle et indtryk af, hvor intenst klienten skal informeres. Aftalen giver på samme tid klienten en formodning om, hvad denne med rette kan forvente, i forhold til hvor meget denne skal bidrage med.¹¹⁶

I relation til den professionelles rådgivning er det væsentligt, at det fremgår tydeligt hvilken type rådgivning, den professionelle tilbyder. Dette fremgår typisk af den professionelles opdrag. Der foreligger således ikke usikkerheder, hos hverken klienten eller den professionelle, om hvilke forventninger der er til den modsatte part.

¹¹² Jull Sørensen, 2011, s. 129

¹¹³ Jull Sørensen, 2011, s. 129

¹¹⁴ Jull Sørensen, 2011, s. 129

¹¹⁵ Jull Sørensen, 2011, s. 130

¹¹⁶ Bryde Andersen, 2005, s. 799

Af U 2004.2880 H fremgår det, hvilken forvirring der kan opstå i tilfælde, hvor der ikke er et fastsat nedskrevet opdrag.

En klient deltog i et 10-mandsprojekt, hvor denne havde mistet sit indskud i projektet samt var blevet pålagt nogle renter til skat. Klienten mente, at det var revisoren, der var erstatningsansvarlig herfor. Revisoren påstod imidlertid frifindelse på baggrund af, at der ikke var tale om normal revisorfaglig rådgivning samt, at der ikke var udbetalt noget honorar for rådgivningen.

Landsretten og Højesteret fandt, at der var en vis usikkerhed om hvilken slags rådgivning, der var givet. Der var dermed ikke noget grundlag for et erstatningsansvar.

Det fremgår af dommen, at der ikke var tale om egentlig revisions rådgivning herunder, at der ikke var blevet betalt et honorar herfor. Klienten mente, at det var revisoren, der var ansvarlig for dennes tab på trods af, at der ikke havde fundet en egentlig revisions rådgivning sted. Det blev derved lagt klienten til last, at denne hverken havde fået eller betalt for den korrekte rådgivning, hvorved revisoren ikke kunne pålægges et erstatningsansvar. For at opnå klarhed af opgavens omfang og dertilhørende ansvar, er det dermed væsentligt at fastsætte den professionelles opdrag.

Der ses en forskel på, om klienten er en privatperson eller om denne er erhvervsdrivende i relation til den professionelles forventninger til klienten. Først og fremmest forventes der, at klienten besidder mere viden, såfremt der er tale om en erhvervsdrivende klient. Det er derimod et udgangspunkt, at den private klient skal "tages ved hånden" igennem hele forløbet.¹¹⁷ Den professionelle skal dermed, eksempelvis, informere den private klient i et videre omfang, end hvad der er nødvendigt overfor en erhvervsdrivende klient.

I dommene U 1999.2097 Ø og U 2002.1444 H ses det, hvordan forventningerne til den professionelle kan have afgørende betydning for den endelige dom. Begge domme er baseret på samme faktum, hvorfor disse kan sidestilles i det følgende.

Klienterne kontaktede revisorerne med henblik på at tilsikre, at nogle af de aktiver der forelå i en anden virksomhed, var fri og ubehæftet. Dette gennem en revisorerklæring. Ved at tilsikre aktiverne, kunne klienterne opnå 1. prioritets pant for aktiverne for den kreditgivning, som klienterne ville give til den anden virksomhed. Det fremgår tydeligt af sagerne, at klienterne

¹¹⁷ Bryde Andersen, 2005, s. 800

havde kontaktet revisorerne for at få deres erklæring. Herunder var det tydeligt, at revisorerne var bevidste om, at klienterne ville tillægge erklæringen afgørende betydning for kreditgivning.

Revisorerne i de pågældende sager påstod, at disse skulle frifindes på baggrund af, at de ikke havde handlet ansvarspådragende. Revisorerne var ikke i stand til at afgive den erklæring, som ville være nødvendig. Dette på baggrund af at en del af erklæringen omhandlede et juridisk spørgsmål. Revisorerne mente derved ikke at have handlet ansvarspådragende ved at undlade at tage stilling til det pågældende spørgsmål.

Enholdsvis landsretten og Højesteret anførte i afgørelsen at, såfremt revisorerne ville tage forbehold for udeladelse af erklæringen i relation til det juridiske spørgsmål, måtte dette fremgå af erklæringen. Revisorerne havde derved handlet i strid med god revisorskik ved at have handlet uforsvarligt. Herunder ved at afgive sin erklæring om, at de pågældende aktiver var ubehæftede, når revisorerne ikke var kompetente til at udtale sig om dette forhold. Der blev på baggrund af revisorerne's handling i strid med god revisorskik pålagt disse et erstatningsansvar.

Som det fremgår af dommene, havde klienterne handlet i god tro ved at lægge revisorerne's erklæring til grund for den kreditgivning, der blev givet til den anden virksomhed. Det ses at i tilfælde af, at klienten søger at få løst en specifik opgave af en revisor, må klienten kunne forvente at den revisorerklæring, der fremkommer af opgaven, kan danne et grundlag for klientens videre virke. Højesteret lagde ligeledes til grund, at det ikke var nødvendigt for klienten i U 2002.1444 H at undersøge, om det nu også var tilfældet, at aktiverne var ubehæftede og klienten derved ikke havde udvist egen skyld ved ikke at undersøge dette.

Klienternes forventning til revisorerne i de pågældende domme havde derved stor betydning.

Dommene viser den forvirring, der kan opstå om, hvem der har kompetencer til hvilke opgaver mellem forskellige professioner. Det ses i dommene, at revisorerne var hyret til at løse en opgave, som egentlig burde tilfalde advokaten. Denne forvirring og brancheglidning mellem de forskellige professioner vil blive behandlet yderligere i kapitel 6.

4.5 Elementer af egen skyld hos klienten

Det er i afsnit 4.1 blevet fastslået, at der findes regler for egen skyld i professionsforhold.¹¹⁸ Det bliver således relevant, hvorledes disse regler kommer til udtryk i retspraksis, når egen skyld vurderes.

For at kunne vurdere hvornår skadelidte ifalder egen skyld, er det væsentligt at undersøge retspraksis. Dette er nødvendigt for at få et indblik i, hvilke elementer domstolene hidtil har vægtet i vurderingen af egen skyld hos klienten. Samtidig ses vurderingen af egen skyld i forhold til de pligter, der pålægges den professionelle. Igennem undersøgelsen af retspraksis bliver det hertil relevant at sammenholde den professionelle culpavurdering med klientens egen skyld vurdering. Den professionelle culpavurdering vil således blive taget i betragtning i de tilfælde, hvor dette findes væsentligt for klientens element af egen skyld, herunder klientens udviste culpa.

Det kan for den skadelidte være byrdefuldt, at denne får nedsat sin erstatning, eller at erstatningen bortfalder. Dette fordi den skadelidte i så fald ikke vil have ret til den fulde erstatning for det tab, som denne har lidt. For at kunne besvare specialets problemformulering, er det nærliggende at overveje, hvorledes klientens pligter og handlinger kan medføre egen skyld. Professor Sten Bønsing overvejer i denne forbindelse, hvorvidt klientens passivitet i forbindelse med at skaffe nødvendige oplysninger til den professionelle medfører, at den professionelle helt eller delvist fritages for ansvar. Til disse overvejelser vurderer han, at det er den professionelle som bedst ved, hvilke oplysninger der er nødvendige. Dertil må den adækvate reaktion være at den professionelle spørger klienten om de nødvendige oplysninger. Det er således ikke muligt for den professionelle at indrette sig efter en forventning om, at klienten fremlægger alle de relevante oplysninger.¹¹⁹ Det er dermed væsentligt, hvilke pligter, der er pålagt den professionelle samt klienten.

I det følgende gennemgås, hvorledes domstolene foretager overvejelser lignende Sten Bønsings, når der konstateres egen skyld. Dette med henblik på at undersøge elementerne af

¹¹⁸ Gomard, 2002, s. 61

¹¹⁹ Bønsing et. al., 2006, s. 94

egen skyld gennem retspraksis' tidligere afvejninger af skadevoldende handlinger. I forbindelse med undersøgelsen af retspraksis, findes det relevant at inddrage både landsrettens og Højesterettens afvejninger. Dette for at danne en større indsigt i, hvorledes forskellige elementer vægtes i samtlige afvejninger hos domstolene. Yderligere findes det relevant, fordi Højesteretten, i nogle sager, stadfæster landsrettens afgørelse og dermed tilslutter sig landsrettens afvejninger. Inddragelsen af landsrettens afvejninger, ses imidlertid i lyset af, at Højesterettens afvejninger fremstår som de endelige argumenter i domme, der har været forelagt for begge instanser.¹²⁰ Dette følger ligeledes af afsnit 1.4.2.

Da der som benævnt i afsnit 1.4.1 ikke foreligger nedskrevne lovtekster omhandlende egen skyld, har retspraksis en særlig betydning. Retspraksis bliver derved væsentligt for, hvilke elementer af egen skyld hos en klient, der gør sig gældende for advokater og revisorer. I forbindelse med undersøgelsen af retspraksis er det særligt relevant om nogle af disse elementer er gennemgående, og dermed omfatter både advokater og revisorer. Herunder om der forekommer nogle klare tendenser vedrørende egen skyld i professionsforhold.

4.5.1 Advokater

I relationen mellem en advokat og en klient kan klientens handling i flere situationer fremstå som culpøse. Handlingen kan hertil være culpøs i en sådan grad, at det ikke ville være rimeligt overfor advokaten, hvis ikke dette skulle få en betydning for advokatens pålagte erstatningsansvar.¹²¹

Klientens egen skyld kan være begrundet i faktiske eller retlige forhold i den enkelte sag. Disse forhold kan yderligere følge af det aftalte forhold, som foreligger mellem advokaten og den pågældende klient.¹²² Der vil være højst sandsynlighed for, at klientens tilsidesættelse af faktuelle forhold vil medføre bortfald eller nedsættelse af advokatens erstatningspligt. Herunder, eksempelvis forhold, hvor klienten bevidst oplyser fejlagtige oplysninger om selve sagsforløbet. Dette modsat retlige forhold, der som regel påhviler advokatens professionelle virke. Herunder eksempelvis rådgivning om ny lovgivning eller opmærksomhedspunkter i henhold til

¹²⁰ Blume, 2009, s. 134

¹²¹ Vinding Kruse, 1990, s. 120

¹²² Bryde Andersen, 2005, s. 798

nugældende lovgivning.¹²³ Dette fordi, at advokaten forventes at have en faglig tilgang til sit virke samt opdateret og dybdegående kendskab til gældende lovgivning.¹²⁴

Det følger af retspraksis, at domstolene hidtil har foretaget en vurdering af om følgende elementer foreligger som egen skyld. Om disse elementer reelt er vurderet af domstolene som værende egen skyld vil fremgå af følgende.

4.5.1.1 Klientens undladelse af videreformidling af væsentlige forhold

Et af de faktuelle forhold, herunder en af de handlinger en klient kan foretage, kan være at undlade at videreformidle væsentlige forhold til sin advokat. Dette kan både være en bevidst undgåelse af videreformidling af oplysninger, eller videreformidling af fejlagtige oplysninger.¹²⁵ Det undersøges dermed i nærværende afsnit om det ved, at klienten oplyser fejlagtigt eller med mangler fører til klientens egen skyld for, at skaden indtræffer.

Udgangspunktet er, at advokaten bør kunne sagsbehandle på baggrund af de oplysninger som advokatens klient har oplyst om i forbindelse med sagsbehandlingen.¹²⁶ Klienten bør dermed sikre sig, at de oplysninger der gives, er i overensstemmelse med virkeligheden og i øvrigt korrekte. I relation til egen skyld hos klienten er det dennes handling, der er central. Herunder om klienten blandt andet kan have oplyst de forkerte oplysninger eller undladt at oplyse om væsentlige forhold.¹²⁷ De oplysninger klienten skal oplyse om, er de oplysninger, som er væsentlige for sagsbehandlingen, klientens ønsker eller klientens forhold i øvrigt.¹²⁸

Situationer, hvor klienten giver fejlagtige eller mangelfulde oplysninger, kan i nogle tilfælde medvirke til både nedsættelse og bortfald af den professionelles erstatningskrav ifølge retspraksis. I *U 2004.778/2 H* fandt Højesteret, at klientens manglende orientering om væsentlige forhold kunne have medført, at skaden ikke var sket eller udskudt skaden væsentligt. Dette medførte, at klientens egen skyld havde indvirkning på advokatens erstatningsansvar.

¹²³ Bryde Andersen, 2005, s. 799

¹²⁴ Bryde Andersen, 2005, s. 799

¹²⁵ Ulfbeck, 2021, s. 60

¹²⁶ Halling-Overgaard, 2011, s. 362

¹²⁷ Halling-Overgaard, 2011, s. 362

¹²⁸ Halling-Overgaard, 2011, s. 362

En klient ejede en række udlejningsejendomme. I forbindelse med handel og administration af ejendommene, benyttede klienten sig af en fast advokat til at bistå med dette. Klienten fik besked på af skattemyndighederne, at disse havde til hensigt at forhøje klientens skattepligtige indkomst. Klienten ønskede herefter yderligere advokatens hjælp til at løse dette. I denne forbindelse oplyste klienten om en række forhold. Klienten undlod imidlertid at oplyse advokaten om det forhold, at klienten havde modtaget en lottogevinst forinden skattemyndighedernes henvendelse. Advokaten hjalp, på baggrund af klientens oplysninger, klienten med en "stille betalingsstandsning" samt salg af klientens udlejningsejendomme.

Som følge af ovenstående opstod der et tab for klienten. Herefter sagsøgte klienten den pågældende advokat. Klienten mente, at advokaten havde ydet forkert rådgivning, hvilket direkte medførte tabet. Højesteret lagde til grund, at klientens tab kunne være undgået eller udskudt væsentligt, hvis klienten havde oplyst advokaten om de pengebeløb som klienten var i besiddelse af. Dette undlod klienten at orientere advokaten om, da klienten ønskede at undgå, at eventuelle kreditorer kunne gå efter lottogevinsten. Højesteret fandt, at advokatens erstatningsansvar måtte bortfalde grundet klientens egen skyld.

Det følger dermed af dommen, at advokaten ved at afvikle klientens udlejningsejendomme og derefter rådgive til stille betalingsstandsning, gav fejlagtig rådgivning til klienten. Lottogevinsten bevirkede i dette tilfælde, at de foranstaltninger, som advokaten rådgav klienten til at udføre, ikke ville være nødvendige. Det var dermed fejlagtig rådgivning. Rådgivningen forelå på baggrund af de oplysninger, som klienten havde givet. Dermed manglede advokaten viden om den lottogevinst, som klienten havde modtaget. Advokaten rådgav dermed på et forkert grundlag.

Da advokaten ikke var klar over, at klienten havde modtaget lottogevinsten, fandt Højesteret, at der forelå en sådan grad af egen skyld hos klienten, at advokatens erstatningsansvar skulle bortfalde. Dette fandt Højesteret trods advokatens ansvarspådragende adfærd. Det blev bemærket i præmisserne i dommen, at »Advokatens opgave var rådgivning om klientens økonomiske situation. Advokaten tog sig i tilslutning hertil at administrere den stille betalingsstandsning. Det må herefter bebrejdes advokaten, at denne ikke sikrede sig, at dennes opgaver som advokat var klart afgrænset over for revisors opgaver, og at der forud for beslutningen om rent faktisk at standse betalingerne blev foretaget en nærmere vurdering af størrelsen af og det forventelige forfaldstidspunkt for skattemyndighedernes samlede krav. Herunder at klienten modtog en grundig rådgivning om konsekvenserne af en stille betalingsstandsning og om de eventuelle muligheder for at undgå et økonomisk sammenbrud. Højesteret tiltræder efter dette, at advokat

A har handlet ansvarspådragende over for klienten»¹²⁹. Det fremgår således af præmisserne, at advokaten havde rådgivet fejlagtigt og dermed handlet ansvarspådragende. Advokatens ansvarspådragende handling blev dermed ikke afgørende for dommens udfald, fordi klienten ikke oplyste om væsentlige forhold for sagen.

Højesterettens afgørelse var ikke i overensstemmelse med landsrettens. Landsretten fandt forinden Højesteret, at advokatens erstatningsansvar burde nedsættes med 50 %. Klienten måtte således selv hæfte for de resterende 50% af tabet. Dette henset til advokatens pligt til at sikre, at denne havde oplyst om alle konsekvenser og dermed rådgivet tilstrækkeligt. Hertil mente landsretten, at advokaten ligeledes burde have undersøgt mere om de pågældende forhold for netop at kunne yde den rådgivning, som denne har pligt til. På baggrund af dette fandt landsretten, at advokatens erstatningsansvar udelukkende skulle nedsættes. Landsretten fandt således, at parterne måtte have en skyldgrad på 50 % hver modsat Højesteret, der tillagde klienten hovedparten af skylden.

Højesteret pålagde klienten den største del af skylden på baggrund af, at klienten bevidst havde undladt at oplyse om gevinsten. Højesteret lagde til grund, at da klienten ikke havde oplyst om gevinsten og derved undgået, at klientens kreditor kunne søge fyldestgørelse i denne, havde klienten udvist en sådan grad af egen skyld, at erstatningskravet måtte bortfalde. Forskellen mellem landsrettens og Højesterettens afgørelse må således findes i, at Højesteret tillægger det en væsentlig betydning, at klienten havde undgået at give de nødvendige oplysninger for egen vindings skyld. Dette trods landsrettens argumenter om advokatens manglende undersøgelse af klientens forhold. Hertil ville det være uretfærdigt at pålægge advokaten et erstatningsansvar, når klienten ikke opnår egen vinding gennem situationen.

Det ses dermed i retspraksis, at det er muligt, at advokaters erstatningsansvar for dennes fejl og forsømmelser helt kan bortfalde. Dette såfremt en klient ikke videreformidler oplysninger, som kunne have enten udskudt eller undgået skaden.

Trods at klienten skal videregive oplysninger, som kan være afgørende for, om skaden indtræffer, kan advokaten ikke forvente, at klienten oplyser om alle relevante forhold af sig selv. Dette fordi advokaten gennem sit virke har en bedre indsigt i, hvilke forhold der kan være afgørende

¹²⁹ U 2004.778/2H, s. 8

for sagsbehandlingen. Nogle forhold kan en advokat dermed bedre opfatte som værende væsentlige forhold, som klienten bør oplyse.¹³⁰ Klienten er dermed ikke nødvendigvis klar over, at de pågældende oplysninger er væsentlige for sagsbehandlingen.

Advokaten bliver, igennem sin faglighed, pålagt en pligt til at sikre sig, at klienten har oplyst alt. Dette kan advokaten sikre ved at stille de spørgsmål, som advokatens opgave måtte kræve besvarelse af.¹³¹ Det ses i *FED.1996.464V*, at en advokats faglige viden kan medføre, at en advokat ifalder et erstatningsansvar. Heri ses,

at en direktør i et selskab ville indskyde penge i selskabet og derefter modtage aktier fra selskabet. Dette skulle en advokat registrere. Dette skete imidlertid ikke. Selskabet gik efterfølgende konkurs. Landsskatteretten fandt, at direktøren og dennes ægtefælle ikke kunne få fradrag for det tab, der forelå i forbindelse med aktierne, fordi registreringen ikke var sket. Direktøren afgik ved døden, hvorefter ægtefællen sagsøgte advokaten. Advokaten fremlagde, at udfaldet havde været anderledes, såfremt direktøren havde indbragt sagen for landsretten, hvilket direktøren ikke havde. Advokaten mente dermed, at der var tale om egen skyld fra direktørens side.

Landsretten fandt herefter, at advokaten havde været rådgiver for direktøren i den pågældende periode. Det måtte dermed medføre, at advokaten blev pålagt et erstatningsansvar, da denne ikke havde belyst de væsentlige forhold.

Det må dermed være advokatens ansvar, at de juridiske problemstillinger bliver løst korrekt, når advokaten er ansat hertil. Dommen viser, hvordan landsretten ender med at lægge advokaten til last, at denne var advokat for klienten i den pågældende sag. Det var ingen steder blevet oplyst, hvorfor direktøren ikke havde viderebragt sagen til landsretten. Advokaten blev pålagt et erstatningsansvar på baggrund af, at denne ikke havde sikret, at registreringen var sket. Dommen udtrykker således, at advokaten pålægges et vist ansvar, når denne er ansat til at sikre en juridisk foranstaltning. Det kan være noget nær umuligt for klienten at sikre, om advokaten gør sit arbejde korrekt. Det bliver således nødvendigt, at klienten kan stole på, at advokaten udfører det pågældende arbejde. Dette betyder imidlertid ikke, at klienten blot kan ignorere, at denne har en pligt til at oplyse alle relevante fakta i sagen. Herunder bør klienten oplyse om relevante fakta ud fra klientens perspektiv.¹³²

¹³⁰ Halling-Overgaard, 2011, s. 362

¹³¹ Ulfbeck, 2021, s. 66

¹³² Halling-Overgaard, 2011, s. 362

Der er således pålagt både advokaten og klienten en pligt om, at disse i fællesskab skal sikre, at de relevante oplysninger findes. Denne pligt fremstår forskelligt for parterne. Advokaten skal sikre, at denne stiller de spørgsmål, som fører til fremlæggelse af de nødvendige oplysninger. Klienten skal med den viden, klienten besidder, sikre at besvare advokatens spørgsmål. Yderligere skal klienten oplyse om eventuelle forhold, der kan have betydning for advokatens arbejde. Da advokatens arbejde er baseret på klientens informationer, har det en særlig betydning, at advokaten kan tillægge informationen fra klienten en reel værdi. Hertil ses *U 2010.1074 H*, hvori Højesteret fandt, at advokaten kunne stole på, at de oplysninger denne modtog af klienten var rigtige. Advokaten burde således ikke undersøge yderligere i den pågældende sag.

Dommen omhandler en gaveoverdragelse af et sommerhus, der havde været fælleseje. Gaveoverdragelsen var foretaget af den nu afdøde klient. Højesteret tog stilling til, om der fandtes grundlag for at omstøde denne overdragelse. Dette var ikke tilfældet, selvom gaven stod i misforhold til afdødes formue. Den pågældende advokat var ikke inddraget i sagen om opgørelsen af afdødes formue, men udelukkede overdragelsen af sommerhuset. Advokaten blev anset som værende advokat, både for afdøde samt modtager af sommerhuset. Arvingerne gjorde i anbringenderne gældende, at advokaten alligevel burde kende disse forhold ud fra et identifikationssynspunkt mellem klienterne og advokaten. Ud fra et identifikationssynspunkt, ville klienterne dermed have været bekendt med forholdene.

Højesteret fandt, i overensstemmelse med landsrettens dom, at advokaten på baggrund af advokatens opdrag ikke burde undersøge yderligere. Herunder, at advokaten dermed ikke burde have mistænkt, at klientens oplysninger var urigtige eller mangelfulde. Advokaten blev således ikke erstatningsansvarlig.

Det ses dermed, at en advokat bør kunne rådgive ud fra klientens oplysninger. Dette ses, medmindre det på baggrund af opgavens art og beskaffenhed er nærliggende, at advokaten undersøger yderligere.

Konkluderende kan det fastslås, at klientens oplysning om væsentlige forhold kan medføre, at advokatens erstatningsansvar kan nedsættes. Nedsættelsen sker, såfremt klienten ikke oplyser eller forespørger om de forhold, der er nødvendige for sagsbehandlingen. Dette ses under den betragtning, at ikke alle forhold er nogle, som klienten bør oplyse om. Klienten bør ikke oplyse om forhold, såfremt klienten ikke bør eller kunne vide, at disse forhold er væsentlige. Advokatens opgave er dermed væsentlig i forhold til hvilke oplysninger, der fagligt er relevante for advokaten at vide.

Advokaten vil, på baggrund af sin særlige faglige viden, ligeledes have en særlig forpligtelse til løbende at revurdere, om det er relevant at spørge klienten om yderligere forhold eller fakta i sagen. Dette er med henblik på, at advokaten dermed kan yde den korrekte rådgivning.¹³³

Med dette følger ligeledes, at klienten har en forpligtelse til at fremlægge de oplysninger, der løbende måtte fremkomme om sagen, som kunne være relevante for sagsbehandlingen.¹³⁴ Dette betyder, at såfremt advokaten ikke på anden vis bør kunne gennemskue, at der skal anmodes om disse oplysninger, og klienten ikke oplyser om disse på egen foranledning, vil der potentielt kunne foreligge egen skyld hos klienten.¹³⁵ Klienten er således pålagt en forpligtelse til at underrette advokaten om eventuelle forandringer i klientens forhold. Klienten er pålagt denne forpligtelse på baggrund af klientens endelige mål. Det er nødvendigt for advokaten at være bevidst om klientens forhold således, at advokaten kan tilrette sit arbejde herefter. Klientens mål med arbejdet vil ofte være uændret, hvorimod det konstant kan være nødvendigt for advokaten at ændre arbejdsgangen alt efter udviklingen af opgaven.¹³⁶ Det ses i U 1995.961 Ø, at advokaten ikke fik gjort klienten opmærksom på, at der var en forøget risiko for domfældelse i en tidligere sag. Advokaten fik i den tidligere sag således ikke ændret sin arbejdstilgang på baggrund af de nye oplysninger, sagen frembragte.

Dommen omhandler en tidligere dom om salg af en ejendom. På baggrund af mangler ved denne ejendom, blev sælger pålagt et erstatningsansvar overfor køber. Herefter blev sælgers advokat dømt til at betale den pålagte erstatning, da advokaten ikke havde procesvarslet i forbindelse med dommen.

Landsretten fandt, at den skønserklæring der forelå, i forbindelse med dommen, burde have indikeret for advokaten, at klienten potentielt ville kunne blive erstatningsansvarlig. Dette burde advokaten have drøftet med klienten, hvorfor advokaten blev erstatningsansvarlig.

Det følger således heraf, at advokaten ifaldt et erstatningsansvar på det grundlag, at denne ikke havde rådgivet i henhold til, hvad denne burde være opmærksom på. Advokaten burde have oplyst klienten i henhold til skønserklæringen. Udfaldet af dommen havde ikke forelagt således, såfremt advokaten havde henledt klientens opmærksomhed på risikoen forbundet med syns- og skønserklæringen.

¹³³ Halling-Overgaard, 2011, s. 362

¹³⁴ Halling-Overgaard, 2011, s. 362

¹³⁵ Halling-Overgaard, 2011, s. 362

¹³⁶ Halling-Overgaard, 2011, s. 363

Det fremgår af dommen, at udgangspunktet således vil være, at advokaten konstant skal være opmærksom på ændrede forhold i sagen, der kan få afgørende betydning. Det er i sammenhæng hermed nødvendigt for advokaten, at denne kan stole på, at klientens forhold er det samme, medmindre andet bliver oplyst. Klienten skal i forbindelse med advokatens arbejde være opmærksom på, at denne er pålagt en oplysningsforpligtelse, da bevisbyrden herfor vil tilfalde klienten.¹³⁷

Der kan på baggrund af ovenstående ikke foreligge egen skyld, hvis klienten ikke ved, at oplysningerne er vigtige, og dermed undgår at videreformidle disse. Modsat bør advokaten kunne stole på, at klienten oplyser om væsentlige forhold, herunder hvis der skulle foreligge ændringer. Samtidig har advokaten på baggrund af sin særlige faglige viden en pligt til at stille de spørgsmål, der skal til for at kunne yde den rådgivning, som opdraget tilsigter. Derudover kan der foreligge egen skyld, såfremt klienten bevidst undgår at videreformidle oplysninger om det pågældende forhold til advokaten, således klienten opnår vinding.¹³⁸

4.5.1.2 Klientens viden

Der kan ved egen skyld vurderingen være forskel på, om klienten har en fornemmelse af, at der foreligger fejlagtig rådgivning fra advokatens side, eller om der er tale om reel viden hos klienten. Dette vil blive undersøgt i det følgende, gennem retspraksis.

Det vil ikke umiddelbart fritage en advokat for sit erstatningskrav, at en klient har en fornemmelse af, at advokatens faglige rådgivning er forkert. Klientens viden om et specifikt område bliver dermed som udgangspunkt ikke anset som værende egen skyld. Dette under den betragtning, at det er advokatens faglige videns-felt og, at advokaten dermed bør være tilstrækkeligt oplyst.¹³⁹

Der kan modsat, i nogle tilfælde, opstå situationer, hvor klientens viden om et specifikt område anses som værende egen skyld. Dette ses i *U 2005. 45 V*, hvor en klient havde udvist egen

¹³⁷ Halling-Overgaard, 2011, s. 364

¹³⁸ Samuelsson & Søgaard, 1993, s. 93

¹³⁹ Bryde Andersen, 2005, s. 799

skyld, hvorfor advokatens erstatningsansvar blev nedsat. Klientens egen skyld bestod af, at klienten havde handlet i strid med loven på trods af kendskab hertil.

En advokat blev sagsøgt for at have undladt at undersøge det nærmere indhold af en servitut om færdselsret. Advokaten bistod ved salg af ejendom for klienten. Til trods for klientens kendskab til skødet på ejendommens indhold og, at klienten havde konstateret hjulspor tværs over ejendommen ved erhvervelse heraf, havde klienten alligevel placeret et skur som var i strid med vej-ret.

Landsretten statuerede, at klienten havde udvist en sådan egen skyld med placeringen af brændeskuret og drivhuset, at erstatningen skulle nedsættes. Herunder anførte landsretten, at klienten allerede som følge af skødets indhold var bekendt med, at der på ejendommen forelå en færdselsret. Klienten havde dermed udvist en sådan egen skyld, at der var grundlag for, at advokatens erstatningskrav kunne nedsættes.

Det ses dermed i dommen, at klientens viden om loven alligevel kan medføre nedsættelse af advokatens erstatningsansvar. Det sker, såfremt klienten åbenlyst er klar over et forhold i lovgivningen. Det fremgår at være af afgørende karakter, om klienten er blevet gjort bekendt med lovgivning eller om klienten på egen foranledning har en formodning om lovgivningen.

Yderligere ses, at en klient kan ifalde egen skyld, når klienten ved, at en handling bør foretages, hvilket ses i *U 1999.412 H*. Heri blev advokaten identificeret med klienten, hvorved advokatens fejl fremstod som klientens. Advokatens fejl bestod i manglende anmærkninger på et skøde. Advokatens erstatningskrav blev påvirket af, at der forelå egen skyld fra klientens side. Klientens egen skyld forelå ved klientens undladelse af at undersøge tingbogen.

Dommen omhandler overdragelse af fast ejendom, hvor et ejerpantebrev var pantsat til sparekassen. Forinden en overdragelse af ejerpantebrevet var ejendommen, hvortil ejerpantebrevet vedrørte, lyst uden rets-anmærkninger. Dette var en fejl. Herefter blev ejendommen videre-solgt, hvor skødet blev lyst med anmærkninger om ejerpantebrevet. For at aflyse pantsætningen krævede banken betaling. Køberen af ejendommen betalte, men ville have dette erstattet af tinglysningsdommeren.

Landsretten fandt, at såfremt advokaten havde foretaget de foranstaltninger, der fremstod som nødvendige kunne et tab som det påståede være afværget. Dette uagtet en fejl ved tinglysningspåtegninger af sælgers skøde. På denne baggrund var der udvist en sådan grad af egen skyld, at et erstatningskrav mod tinglysningsdommeren burde bortfalde.

Højesteret fandt, at det var uden betydning at parterne havde indgået handelsaftalen inden henvendelse til advokat. Dette fandt Højesteret ved vurderingen af, om den advokat, der bistod og identificeres med klienten, ved sin udførelse af hvervet har begået fejl. Herunder om en sådan fejl var udtryk for egen skyld, der bevirkede bortfald eller nedsættelse af erstatningskrav efter tinglysningsloven. Dermed havde klienten stadig udvist egen skyld, da fejl fra advokatens side anses som begået af klienten i denne situation. Det var væsentligt, at en advokat undersøgte tingbogen i sådanne tilfælde. Det måtte derfor antages, at det påståede tab kunne være undgået, hvis advokaten havde undersøgt tingbogen. Højesteret stadfæstede således landsrettens beslutning om at erstatningskravet mod tinglysningsdommeren burde bortfalde.

Det fremgår af dommen, at der ses et identifikationssynspunkt mellem klienten og dennes advokat. Det bliver derigennem afgørende, at advokaten burde have en viden om, at denne burde tjekke tingbogen. På baggrund af identifikationssynspunktet blev denne burde-viden pålagt klienten. Dommen fremhæver således, at klienten med dennes burde-viden havde udvist en sådan egen skyld, at erstatningsansvaret bortfaldt. Det ses dermed, at en handling bør undgås, såfremt klienten bør være klar over og dermed have en specifik viden om, at en handling kan medføre tab. Herunder kan klientens viden identificeres med advokatens viden. Den rådførende advokats viden kan dermed danne grundlag for den viden, som klienten bør være klar over og agere ud fra.

Yderligere kan klientens viden på baggrund af dennes erfaring bevirke, at advokatens erstatningskrav enten nedsættes eller bortfalder. Hertil kan blandt andre benævnes *U 2008.410 H*, hvori klienten var en erfaren forretningsmand samt at denne var blevet advaret af andre rådgivere end advokaten, herunder økonomiske rådgivere.

Dommen omhandler en medejer og en direktør af et tysk firma, som kontaktede en advokat for at skaffe investorer til et projekt. Projektet omfattede selskabets investering i en nødlidende fabrik. Advokaten præsenterede projektet for sin anden klient, som var direktør i et dansk selskab og tidligere investor. Den anden klients bankrådgiver advarede mod at gå med i projektet. Klienten gik alligevel med i projektet på baggrund af anbefaling af advokaten. Det gik dårligt i investeringsprojektet, blandt andet fordi salgsdirektøren i projektet havde forfalsket ordrer. Advokaten blev derfor anmodet om redegørelse fra bankrådgiveren og revisoren fra den danske direktør. Den danske direktør rejste et erstatningskrav mod advokaten.

Landsretten fandt, at advokaten havde givet alle de rigtige oplysninger. Direktøren var en erfaren investor og vidste, at bankrådgiveren advarede om forskellige risikomomenter. Landsretten fandt hertil, at det burde stå klart for sagsøger, under omstændighederne, at dennes

beslutning måtte træffes på det grundlag, denne kendte. Det kunne dermed ikke bebrejdes advokaten, at denne ikke indhentede yderligere oplysninger om projektet. Advokaten ifaldt således ikke noget erstatningsansvar. Dette stadfæstede Højesteret.

Det ses dermed, at der under visse omstændigheder kan foreligge egen skyld, hvis klienten anses som værende en erfaren forretningsmand. Dette fordi klienten i sådanne tilfælde bør have tilstrækkelig viden til at kunne tage en oplyst beslutning. Derudover ses det at det faktum, at klienten har været advaret af øvrige faglige rådgivere, ligeledes kan være medvirkende til, at der foreligger egen skyld hos klienten.

Det må dermed konstateres, at der kan forekomme egen skyld i tilfælde af, at klienten besidder sådanne evner eller har sådanne forudsætninger, at det for advokaten er nærliggende at forudsætte, at klienten handler selvstændigt. Herunder, at advokaten ikke bør rådgive i relation til den viden, klienten forudsættes at have.¹⁴⁰ Advokaten kan hertil foretage en vurdering af, hvilken viden klienten, i det konkrete tilfælde, bør besidde. Det kan således have betydning, at klienten er erfaren nok til at vide, at handlingen potentielt kan medføre et tab, hvorved der kan foreligge egen skyld.

I relation hertil ses *U 1998.1413 V*, hvor klientens særlige indsigt ligeledes medførte nedsættelse af advokatens erstatningsansvar. Heri blev advokatens erstatningskrav nedsat til det halve af det oprindelige erstatningskrav på baggrund af klientens egen skyld. Herunder forelå der manglende iagttagelse af forhold, som både advokat og klient burde være opmærksom på. Dette fandt Vestre landsret, da hverken klient eller advokat forinden afgørelsen om gældssanering havde sikret sig, at problemstillingen vedrørende skattemæssigt underskud var afklaret.

Dommen omhandler et ægtepar som søgte om gældssanering. Ægtemanden havde et skattemæssigt underskud samme år, hvilket skatteforvaltningen havde oplyst skifterettens medhjælper om, som var advokat. Advokaten var ansat i et advokatfirma. Samme år fik ægteparret gældssanering, hvorfor de ikke kunne udnytte det skattemæssige underskud. Ægteparret blev dermed pålagt restskat. Herefter anerkendte Justitsministeriet et erstatningskrav fra ægtemanden, fordi gældssaneringen ikke først blev gennemført i efterfølgende år. Herefter søgte Justitsministeriet regres mod advokatfirmaet.

¹⁴⁰ Halling-Overgaard, 2011, s. 364

Landsretten fandt, at advokaten havde handlet ansvarspådragende. Landsretten fandt hertil, at en advokat, der var antaget som medhjælper, ikke var en arbejdstager, som står i et almindeligt underordningsforhold til skifteretten - dermed kunne justitsministeriet søge regres mod advokatfirmaet. Herefter fandt landsretten, at skifteretten og medhjælper måtte dele tabet, og at der ikke var identifikation mellem advokaten og klienten, da advokaten var skifterettens medhjælper. Skifteretten, herunder klienten, havde udvist egen skyld, fordi de ikke forud for afgørelsen om gældssanering havde forespurgt medhjælper-advokaten, om der ville opstå skatteproblemer ved afgørelsen. Regreskravet blev, på baggrund af den udviste egen skyld, nedsat til det halve.

Der kan på baggrund af egen skyld, i form af klientens egen viden om, hvilke udfordringer et forhold kan medføre, ske en nedsættelse af advokatens erstatningsansvar. Klienten kan have en forståelse for hvilke udfordringer, der kan forekomme. Klienten har dermed en pligt til at sikre, at disse eventuelle udfordringer bliver belyst. I dommen kommer dette til udtryk ved, at klienten skulle have opsøgt rådgivning om hvilke skattemæssige problemer, der kunne opstå i forbindelse med afgørelsen. Når advokatens erstatningsansvar kan blive nedsat på baggrund af, at klienten ikke benytter sig af sin viden eller burde-viden, viser dette en gensidig forpligtelse. Det fremgår af dommen, at der ikke udelukkende er tale om klientens eller advokatens ansvar. Det ville være uforholdsmæssigt at pålægge klienten det fulde ansvar på trods af dennes burde-viden. Det fremgår af dommen, at klienten ikke er opmærksom på, hvilke konsekvenser afgørelsen kan have. Klienten burde således have haft en større indsigt i dette, hvilket blev lagt klienten til last i dommen. Advokaten vil således ikke kunne frasige sig alt ansvar med begrundelse i klientens særlige viden, da advokaten fortsat er forpligtet til at sikre de nødvendige oplysninger. Erstatningsansvaret bliver i dommen nedsat på baggrund af klientens egen skyld i form af dennes burde-viden.

Det ses endvidere i U 1954.868/2Ø, at den handling en klient foretager på baggrund af en viden, som en klient bør have, kan medføre egen skyld. Heri ses, at en advokat ikke blev ansvarlig for at have nægtet tilladelse til et, af køber påtænkt, byggeri på handlet grund. Dette på baggrund af købers burde-viden.

Advokaten bistod både køber og sælger med oprettelse af et skøde på en ubebygget parcel. Herpå agtede køberen at opføre en bygning med et bageri. Hertil lå en tinglyst servitut, der i et vist omfang begrænsede retten til bebyggelse af andet end beboelseslejligheder. Køber var klar over, at der påhvilede parcellen en byggeservitut. Advokaten vidste, at køber sammen med sin arkitekt havde foretaget undersøgelse med henblik på det påtænkte byggeri. Advokaten måtte derved gå ud fra, at køber var nøje bekendt med servitutens ordlyd.

Vestre landsret lagde til grund ved afgørelsen, at klienten hævdede en forståelse af servitutbestemmelsen. Herefter fandtes klienten forinden skødeskrivningen at være gjort bekendt med, at ejendommen var behæftet med en servitut om dens bebyggelse eller benyttelse. Herunder, at dette forhold selv anstillede nærmere undersøgelse af servitutens indhold. Klienten måtte dermed være afskåret fra at påberåbe sig det nævnte forhold over for advokaten. Vestre landsret fandt på baggrund heraf, at advokaten ikke var erstatningsansvarlig for købers tab ved videre salg af parcellen.

Det ses dermed, i overensstemmelse med U 2008.410 H, at advokatens erstatningsansvar potentielt kan bortfalde, når klienten er bevidst om forhold, men alligevel handler uforsigtigt. Herunder når klienten har fået oplyst om det pågældende forhold.

Ligeledes kan en advokats ansvar ikke begrænses, såfremt en klient ikke handler på et forhold, som denne ikke kan forudsættes at vide noget om. Klienten kan dermed ikke ifalde egen skyld, såfremt denne ikke bør vide noget om det pågældende område eller problem. Dette ses i U 1998.344 V, hvori klientens tab som følge af et kurstab blev pålagt advokaten for utilstrækkelig rådgivning om mulighed for kurssikring ved et ejendomssalg.

I dommen forelå en klage fra en klient om, at advokatens rådgivning vedrørende kurssikring var mangelfuld og dermed førte til et tab for klienten. Advokaten havde henvist klienten til dennes pengeinstitut med påstanden om, at "spørgsmålet om, hvorvidt der skal kurssikres eller ej ligger langt udenfor en advokats opgaver". Denne påstand var baseret på, at pengeinstitutter har bedre mulighed for at følge udviklingen i kurserne og dermed har en bedre indsigt på området. Advokaten påstod ligeledes, at denne ikke var sagkyndig på det specifikke område og derfor ikke skulle bedømmes efter sagkyndiges standardnorm.

Vestre landsret fandt, at advokaten ikke alene skulle have undladt at fraråde kurssikring, men også at rådgive om både kurssikringens funktion og den økonomiske risiko, som manglende kurssikring ville medføre. Advokaten blev erstatningsansvarlig for utilstrækkelig rådgivning.

Der forelå dermed ikke egen skyld fra klientens side, da denne ikke vidste noget om det pågældende område. Dette er anført i dommen ved "Det kan ikke helt eller delvis fritage appellanten for dette ansvar, at indstævnte, der ikke på forhånd havde indsigt i problematikken, ikke selv tog initiativ til at kurssikre ejerskiftelånet, og det ikke er godtgjort, at indstævnte på

grundlag af bankens rådgivning burde have besluttet at kurssikre”¹⁴¹. Slutteligt anførte landsretten, at ”Appellantens ansvar ikke begrænses, på baggrund af egen skyld hos indstævnte”¹⁴². Det bliver på denne baggrund ikke retfærdiggjort i dommen, at klientens uvidenhed i forhold til kurssikringen kunne frifinde advokaten for sit erstatningsansvar. Klienten havde ikke haft nogen viden om det pågældende forhold. I dette tilfælde blev det således advokatens utilstrækkelige rådgivning, der fik afgørende betydning. Klienten havde som udgangspunkt mulighed for at sikre sig med denne kurssikring, men på baggrund af utilstrækkelig rådgivning var klienten ikke opmærksom herpå. Klientens egen skyld i form af klientens uvidenhed måtte, i det pågældende tilfælde, tillægges advokaten. Det bliver således nødvendigt for advokaten, at denne er opmærksom på, hvilken viden den pågældende klient har på området. Advokaten er gennem sin rådgivning nødt til at tilsikre sig, at klienten har den nødvendige viden for, at advokaten ikke bliver pålagt klientens uvidenhed som et erstatningsansvar.

Yderligere kan der foreligge egen skyld hos klienten, såfremt klienten har en viden der gør, at denne er bevidst om det tab en handling eller undladelse heraf kan medføre. Dette ses i *U 1969.996Ø*, hvori en advokat i en ejendomshandel blev sagsøgt af en køber på baggrund af mangelfuld rådgivning.

Sælgers advokat havde berigtiget salget af en ejendom, der ifølge slutseddel og skøde skulle tiltrædes af køber pr. 11. juni. Ifølge salgsvilkårene skulle køber blandt andet have overtaget et indestående privat pantebrev i ejendommen og betale ydelsen herpå for juni måned. Køber af ejendommen var selvstændig erhvervsdrivende indenfor køb og salg af ejendomme. Køber misligholdte efterfølgende betalingen til pantebrevet, hvorved kreditor gjorde misligholdelsesbeføjelser gældende. Køber anlagde sag mod advokaten for tab i forbindelse med misligholdelsesbeføjelsen.

Klienten påstod, at advokaten havde forsømt sine advokatpligter ved ikke at gøre denne opmærksom på pantebrevsydelserne. Advokaten påstod imidlertid, at klienten var erfaren indenfor området, hvortil klienten ikke gjorde indsigelser om usædvanlige salgsvilkår.

Østre landsret fandt, at advokaten skulle frifindes, da klienten var klar over, at det påhvilede denne at betale terminsydelsen. Videre bemærkes, at advokaten til klienten afleverede en refusionsopgørelse, inden terminens udløb. Denne indeholdt en klar tilkendegivelse af forpligtelsen til at betale ydelsen. Sagsøgernes forretningsfører bemærkede denne forpligtelse. Trods sin indsigt i sådanne forretningsforhold, traf forretningsføreren hverken foranstaltning til at betale ydelsen rettidigt eller rettede henvendelse til sagsøgte om eventuelle tvivlsspørgsmål.

¹⁴¹ U1998.344V, s. 4 & 5

¹⁴² U1998.344V, s. 5

Østre landsret fremhævede, at advokaten kunne kritiseres enkelte ting som, at denne ikke i tide havde meddelt klienten indbetalingsstedet for ydelsen. På baggrund heraf var der ikke grundlag for at pålægge advokaten et erstatningsansvar for klientens misligholdelse af pantebrevet.

Klienten vidste dermed i dette tilfælde, at det var dennes forpligtelse at betale ydelsen til pantebrevet, hvorfor advokaten ikke blev erstatningsansvarlig. I dommen ses det, at Østre landsret lagde vægt på, at klienten var bevidst om betalingerne. Advokaten havde udført sit arbejde ved at gøre opmærksom på betalingerne. Det kunne hertil ikke lægges advokaten til last, såfremt klienten ikke reelt betalte ydelserne. Klienten havde fået rådgivning om, hvorledes pantebrevet skulle håndteres, men valgte efterfølgende at misligholde dette. Klientens egen skyld, i form af dennes viden om pantebrevet, blev det afgørende element for, at advokaten ikke blev pålagt et erstatningsansvar.

Der kan dermed, på baggrund af ovenstående, foreligge egen skyld hos klienten i relation til klientens viden.

Egen skyld kan forekomme i tilfælde af, at klienten vidste, at en given handling var dennes forpligtelse. Hertil kan det ligeledes være egen skyld, hvis klienten har været åbenlyst bevidst om forhold, herunder blevet oplyst om forhold. Dette kan blandt andet være oplysning fra andre faglige rådgivere.

Det kan yderligere være en grund til egen skyld, at klienten ikke på baggrund af egen særlig viden har forespurgt advokaten om væsentlige forhold. Dette kan ligeledes være den advokats viden som repræsenterer klienten, såfremt disse tåler identifikation.

Derudover kan der forekomme egen skyld, når klienten er en erfaren forretningsmand og dermed har særlig viden om det pågældende område.

I nogle forhold vil der ikke være tale om egen skyld i form af klientens viden, hvorefter advokatens erstatningskrav hverken nedsættes eller bortfalder på baggrund heraf. Dette er tilfældet, hvis ikke klienten åbenlyst ved noget om det pågældende område. Hertil er det eksempelvis ikke nok til nedsættelse eller bortfald af advokatens erstatningskrav, at en klient har læst om ny lovgivning.

Sammenlignet med ovenstående kan en klients viden om lovgivning, modsat anses som værende egen skyld, såfremt klienten er åbenlyst klar over lovgivningen. Klienten kan blandt andet være åbenlyst klar over et forhold gennem rådgivning herom.

4.5.1.3 Klientens varetagelse af en del af ekspeditionen

En klient kan i nogle tilfælde have en aftale med en advokat om, at klienten selv varetager en del af den pågældende ekspedition. I sådanne tilfælde vil der udelukkende være lavet en aftale med advokaten om, at denne varetager den anden del af ekspeditionen. I så fald er advokaten ekstra udsat i forhold til et eventuelt erstatningskrav. Advokaten vil som udgangspunkt ifalde et ansvar for hele ekspeditionen, såfremt ekspeditionen skulle resultere i en skade og dertilhørende tab.¹⁴³ Dette ses blandt andet i *U 1948.780 H*.

I dommen blev en advokat idømt ansvar, for det tab den pågældende klient havde lidt ved at genudleje en butik uden, at det tidligere lejemål definitivt var bragt ud af verden. Klienten administrerede selv ejendommen, og sagføreren havde kun medvirket ved oprettelsen af den nye lejekontrakt, samt ført forhandling med den gamle lejer om en lejerrestance. Advokaten var gået ud fra, at der bestod en ældre aftale mellem klienten og lejeren om, at lejemålet skulle ophøre samtidig med, at den nye lejer skulle overtage lejemålet.

Højesteret fandt, at advokaten havde handlet ansvarspådragende ved blot at gå ud fra, at dette var tilfældet. Dette uagtet, at advokaten ikke administrerede ejendommen og klienten dermed stod for de fleste forhandlinger selv. Herunder, at advokaten udelukkende udøvede rådgivning lejlighedsvist. Advokaten blev således pålagt et erstatningsansvar

Det ses dermed, at advokaten altså kan ifalde et erstatningsansvar på trods af, at klienten har varetaget dele af ekspeditionen selv. I dommen var det væsentligt, at advokaten blot gik ud fra, at et forhold var gældende. Dermed var det ikke afgørende, at klienten havde varetaget de fleste forhandlinger selv. En advokat bør dermed være særligt opmærksom på at undersøge de forhold, som er nødvendige i en sag. Dette på trods af, at klienten varetager dele af ekspeditionen selv.

For at advokaten kan sikre, at denne ikke ifalder et erstatningsansvar, bør advokaten være opmærksom på, om klienten reelt har kompetencer til at varetage sin del af ekspeditionen selv. Hertil sikrer advokaten sig mod det tab, der kan opstå i forbindelse med klientens varetagelse af sin del af ekspeditionen. Det vil dermed kræve, at klienten er i stand til at foretage den del

¹⁴³ Samuelsson & Søgaard, 2011, s. 93-94

af ekspeditionen som aftalt, samt at klienten er klar over, hvad dette vil indebære. Dette ville imidlertid være advokatens ansvar.¹⁴⁴

Der kan på baggrund af ovenstående foreligge egen skyld hos klienten, når klienten er klar over, hvad fordelingen af ekspeditionen vil indebære og derefter handler ansvarspådragende. I mange tilfælde vil ansvaret imidlertid tilgå advokaten.

4.5.1.4 Klientens manglende reaktion ved advokatens oplysning eller advarsel

I tilfælde af, at en klient helt undlader at reagere på en advokats oplysninger eller advarsel, kan der sættes spørgsmålstegn ved, hvorvidt dette skal påvirke advokatens erstatningsansvar. Der kan således opstå en forventning til, at advokatens erstatningsansvar påvirkes. Klientens manglende reaktion ved advokatens oplysning eller advarsel må potentielt kunne anses som værende egen skyld hos klienten.

Denne forventning ses ligeledes i relation til en kausalitetsbetragtning. Herunder, at det ved årsagssammenhæng mellem skaden og klientens undladende handling vil være rimeligt, at advokatens ansvar nedsættes eller bortfalder helt. Der følger ligeledes en betragtning om, hvad der må anses som værende rimeligt i forhold til fordelingen af skyld i den pågældende situation.¹⁴⁵ Advokatens ansvar afhænger af den rådgivning, som denne måtte give klienten på baggrund af sagens fakta og advokatens særlige viden. Såfremt klienten dermed skulle ignorere eller på en anden måde afvige fra denne rådgivning, vil det være nærliggende, at erstatningsansvaret bortfalder for advokaten. Dette vil være nærliggende, fordi advokatens faglighed bliver tilsidesat.¹⁴⁶ Det fremgår af *U 2003.1679 H*, at en klients manglende reaktion på advokatens advarsel om den pågældende situation ikke anses som værende tilstrækkelig egen skyld. Denne betragtning må begrundes i advokatens mangelfulde rådgivning.

Klienten var et byggefirma, der levede af at opføre og sælge sommerhuse. Advokaten havde henvist til nogle relevante bestemmelser og anført, at der "foreligger ikke nogen definition af, hvad der forstås ved "anden sammenslutning", men da der i dette tilfælde er tale

¹⁴⁴ Samuelsson & Søgaard, 2011, s. 93-94

¹⁴⁵ Vinding Kruse, 1990, s. 120

¹⁴⁶ Bryde Andersen, 2005, s. 800

om maks 10 samejere, der også selv benytter sommerhuset, vil jeg næppe mene, at der kræves udlejningstilladelse, hvilket jeg blandt andet slutter ud fra, at tilsvarende samejeforhold har udlejet sommerhus uden indhentelse af tilladelse hertil.”. Advokatens argumenter vedrørende egen skyld var, at klienten udviste egen skyld ved at ignorere et brev med advarsler som advokaten havde sendt.

Højesteret fandt, at advokaten burde have rådgivet klienten om risikoen for at aftalen kunne blive ugyldig i nogle tilfælde. Ved at undlade dette havde advokaten handlet ansvarspådragende. Der var dermed ikke grundlag for at lempe ansvaret under hensyn til det af advokatfirmaet anførte om egen skyld, idet advokatens advarsler ikke angik de problemer, der førte til aftalens ugyldighed, men alene længden af udlejningsperioden. Advokaten ifaldt på baggrund af den mangelfulde rådgivning et erstatningsansvar.

Det må dermed være nærliggende, at advokatens advarsler rent faktisk omhandler de forhold, som medfører tabet. Det fremgår af dommen, at advokaten havde advaret klienten om nogle forhold, i form af den periode som sommerhuset måtte udlejes i. Klienten blev imidlertid erstatningsansvarlig på baggrund af, at denne ikke måtte udleje sommerhuset jævnfør lovgivningen på området. Advokaten havde været bekendt med klientens hensigt om udlejning og havde ikke haft nogle indsigelser om dette på trods af lovgivningen. Da klienten efterfølgende udlejede sommerhuset, var dette både i strid med lovgivningen samt de advarsler, advokaten havde frembragt. Det erstatningsansvar klienten blev pålagt vedrørte udelukkende, at det jævnfør lovgivningen, ikke var tilladt at udleje sommerhuset og hertil havde advokatens advarsler ingen indflydelse. Det fremgår således af dommen, at den rådgivning som advokaten havde ydet, var utilstrækkelig. Klienten ifaldt ikke egen skyld på trods af, at denne ikke havde fulgt advokatens rådgivning. Dette på baggrund af, at advokatens rådgivning ikke relaterede sig til de faktiske forhold, der medførte tabet.

I overensstemmelse med dette må det ligeledes være advokatens ansvar, at denne tydeligt og nøjagtigt har oplyst om den risiko, der er forbundet med den givne situation. Derefter må det efterfølgende være klientens ansvar at indrette sig efter advokatens oplysning.¹⁴⁷ Advokaten bør dermed oplyse om, hvad undladelse af en handling potentielt kan medføre. Herunder, at der er en risiko for, at der kan ske en skade og foreligge et dertilhørende tab. Når advokaten har oplyst dette, må det efterfølgende anses som værende klientens ansvar at handle herefter.

¹⁴⁷ Vinding Kruse, 1990, s. 120

Slutteligt giver ovenstående anledning til en vurdering af hvorvidt, advokaten bør være mere aktiv i form af at sikre sig, at klienten agerer efter den rådgivning, som der gives. Advokatens opdrag vil som regel udelukkende tilsigte at udøve tilstrækkelig rådgivning om det pågældende forhold på et fagligt niveau. Det vil dermed ikke være tilfældet, at en advokat skal sikre sig yderligere, at klienten agerer efter rådgivningen i almindelige kontraktforhold.

Der kan imidlertid foreligge situationer, hvor advokatens opdrag kan være anderledes, hvorfor advokatens ansvar ligeledes vil følge dette opdrag. Der kan som eksempel benævnes situationer, hvor en advokat er en del af bestyrelsesarbejde. I henhold til advokatens virke i bestyrelsen vil advokaten være pålagt en mere særegen omsorgspligt.¹⁴⁸ Udgangspunktet må imidlertid være, at advokaten skal rådgive klienten tilstrækkeligt, herunder oplyse om potentielle risici. Dette medmindre advokatens opdrag bevirker andet.

I relation til dette ses *U 1955. 425 H.* Heri blev en advokat fritaget for sit erstatningsansvar, i henhold til princippet om, at denne ikke burde yde ekstra omsorg overfor klienten.

I dommen fandtes, at sælger af en fast ejendom havde undladt at betale ydelserne til de lån, som køberen skulle overtage efter, at køberen havde hævet handlen. Sælger fandt, at dette var sket med urette. Sælgeren tog efterfølgende kontakt til en advokat for at modtage rådgivning om betaling af terminsydelserne. Ejendommen gik på tvangsauktion. Advokaten havde ikke insisteret på, at sælgeren betalte.

Østre landsret lagde til grund, at advokaten ikke havde forsøgt, at få klienten til at betale terminsydelse. Advokaten havde i stedet gjort sagsøgeren bekendt med, at konsekvensen af ikke at betale kunne blive en tvangsauktion, og gjort klienten bekendt med, at dette var en uheldig økonomisk disposition. Selv om landsretten gav sagsøgeren medhold i, at der forelå dårlig rådgivning, var rådgivningen imidlertid ikke, urigtige juridiske angivelser eller undladelse af oplysninger om faktiske forhold, som klienten måtte antages at savne kendskab til. Østre landsret fandt på baggrund heraf, at den konkrete rådgivning ikke kunne medføre et erstatningsansvar.

Højesteret fandt, at der forelå dårlig rådgivning, men frifandt advokaten for ansvar. Dette på baggrund af, at der hverken forelå urigtige juridiske oplysninger eller undladelse af at give oplysning om faktiske forhold som klienten måtte antages at savne kendskab til.

¹⁴⁸ Bryde Andersen, 2005, s. 800

Det ses dermed, at dårlig rådgivning skal være urigtig juridisk rådgivning eller manglende juridisk oplysning, for at der kan pålægges et erstatningsansvar. Det fremgår af dommen, at advokaten ikke direkte advarede imod den skade der kunne følge af, at klienten ikke betalte terminsydelserne. Advokaten rådgav i det pågældende tilfælde om konsekvenserne af den manglende betaling og hvorledes klientens økonomiske situation ville være efterfølgende. Klienten havde ved sin kontakt til advokaten angivet, at det ikke burde være klienten, der skulle betale terminsydelserne. I forbindelse med advokatens rådgivning, tilsluttede advokaten sig ikke klientens angivelse, men prøvede at klarlægge konsekvenserne. Advokaten frembragte således ikke direkte advarsler mod klientens angivelse. Advokaten lod det efterfølgende være op til klienten selv, om denne ønskede at fastholde sin angivelse, på baggrund af de økonomiske konsekvenser dette vil have. Klienten valgte imidlertid at fastholde sin holdning, hvorved denne udviste egen skyld.

Der kan på baggrund af ovenstående foreligge egen skyld hos klienten, når klienten undlader at foretage en handling på advokatens foranledning. Denne undladelse vil dermed ses som en skadevoldende handling. Desuden kan klientens handling, som ikke er i overensstemmelse med advokatens rådgivning, medføre egen skyld.

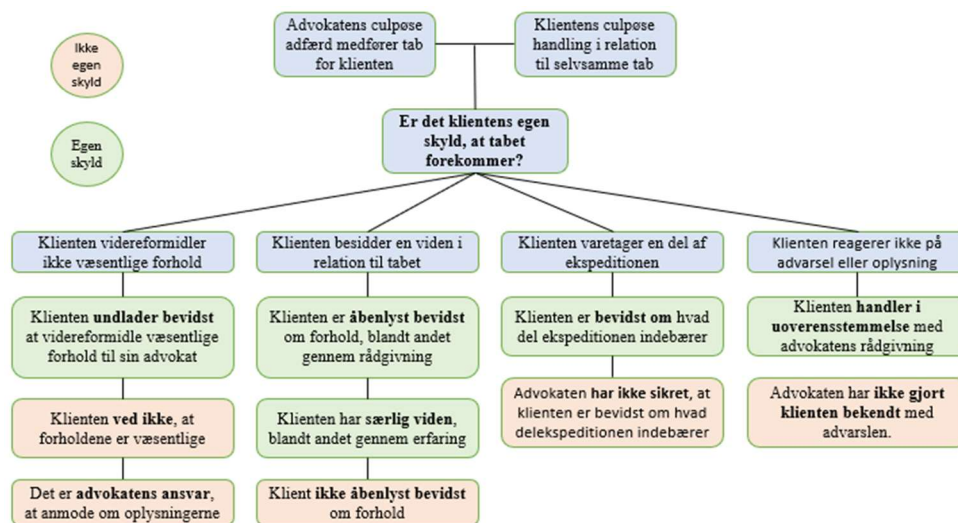
Udgangspunktet er, at klienten er ansvarlig for at følge advokatens rådgivning. Derudover skal en advokat som udgangspunkt ikke yde ekstra omsorg overfor klienten, såfremt klienten er bekendt med den advarsel eller forhold, som advokaten videreformidler.

4.5.1.6 Delkonklusion

Det følger af ovenstående elementer, at en klients egen skyld er relevant i relation til advokatbistand. Egen skyld følger især af tilfælde, hvor klienten undlader at oplyse om væsentlige forhold til advokaten. Hertil følger egen skyld ligeledes af tilfælde, hvor klienten i øvrigt ikke får meddelt advokaten alle relevante og faktiske oplysninger eller ændringer heri.

Det ses yderligere, at egen skyld også kan forekomme i tilfælde, hvor klienten handler i modstrid med eller uafhængigt af advokatens rådgivning. Endelig ses egen skyld i de tilfælde hvor klienten, besidder en særlig faglig viden om advokatens arbejdsområde.

Figur 1: Grafisk overblik over klientens egen skyld i relation til advokatbistand

Kilde: Egen tilvirkning i relation til specialets indhold

4.5.2 Revisorer

Revisorens arbejdsopgaver består primært af rådgivning og forskellige erklæringer. En revisors rådgivning eller erklæringer vil ofte blive afgørende for klientens videre handling. Når retspraksis skal undersøges, er det væsentligt at bemærke, at revisoren udtrykkeligt er en rådgiver. Dette er væsentligt, da revisorens arbejde ofte relaterer til økonomiske situationer i virksomheder. Retspraksis vil dermed typisk behandle sager om økonomiske tab i en virksomhed. Resultater i en svigtende organisation eller en utilstrækkelig forretningsgang vil ikke efterfølgende kunne bebrejdes revisoren.¹⁴⁹ Det er dermed ikke organisationens handling, men udelukkende revisorens handling, som kan medføre at revisoren ifalder et culpaansvar.

Det følger af retspraksis, at følgende elementer har dannet baggrund for vurderingen af, om der foreligger egen skyld hos klienten, i et aftaleforhold med en revisor.

4.5.2.1 Klientens manglende eller fejlagtige oplysninger

Det fremgår af afsnit 4.5.1.1. at advokater er afhængige af de oplysninger, som fremlægges af klienten. Dette er ligeledes gældende for revisorer. Når revisorer påtager sig opgaver uden for den egentlige revision, følger arbejdet af de oplysninger, som klienten fremlægger. Det er dermed væsentligt, at revisoren får de relevante oplysninger, der er nødvendige for at løse den

¹⁴⁹ Langsted et. al., 2013, s. 348

pågældende opgave. Det er klientens ansvar, at oplysningerne er korrekte og fyldestgørende. Dette fordi klienten er den nærmeste til at kende sine egne forhold. Skulle revisoren udøve fejlagtig eller forkert rådgivning på baggrund af et ufuldstændig eller ukorrekt grundlag, er revisoren dermed ikke ansvarlig herfor.¹⁵⁰ Dette kom til udtryk i FED 1996.126.

Heri havde en klient taget kontakt til en revisor i forbindelse med overtagelse af en virksomhed. Klienten påstod, at revisoren havde udvist sådanne fejl og forsømmelser, at denne var erstatningsansvarlig for det tab, som klienten havde lidt ved, at den planlagte handel ikke blev gennemført. Tabet bestod af, at klienten allerede havde indskudt penge i den pågældende virksomhed. Revisoren nægtede, at der var udvist ansvarspådragende adfærd og gjorde ydermere gældende, at det var klienten, der havde den bedste indsigt i sin egen økonomiske formåen. Klienten havde selv værdiansat aktiverne, hvilket landsretten fandt, at revisoren med rette kunne antage som værende vurderet realistisk. Landsretten fandt derved ikke, at der var påvist ansvarspådragende fejl eller forsømmelser, da revisoren ikke havde grund til at antage, at de pågældende værdiansættelser var forkerte. Ligeledes burde revisoren ikke have indset, at klienten ikke magtede økonomisk at overtage virksomheden. Revisoren havde således ej heller som rådgiver udvist nogen forsømmelse. Revisoren blev således frifundet på baggrund af den egen skyld, som klienten havde udvist ved at værdisætte egne aktiver forkert.

Det ses i dommen, at revisoren ikke havde nogen grund til at tvivle på de oplysninger, klienten havde givet om værdiansættelsen af aktiverne. Domstolene lagde således vægt på, at det skulle være muligt for revisoren at tage udgangspunkt i de oplysninger, denne modtog af klienten.

I forbindelse med revisorens arbejde skal denne være særligt opmærksom på, hvilke oplysninger denne har i sin varetægt. Dette i forhold til revisorens kendskab til klientens forhold samt andre oplysninger, revisoren allerede er i besiddelse af. Herunder forhold og oplysninger, som kan belyse troværdigheden af klientens oplysninger. Det er på den baggrund nærliggende, at en revisor ikke ukritisk kan udføre sit arbejde på baggrund af hvilken som helst oplysning fra sin klient. Revisoren skal hermed, på baggrund af sin faglige viden, være særligt opmærksom på, om revisoren har de nødvendige oplysninger.¹⁵¹

Det vil således være både rimeligt og nødvendigt for revisoren at præcisere overfor klienten, hvilke oplysninger, der er det faktiske grundlag for det udførte arbejde. Præcisionen er med til at skabe et overblik for klienten, som dermed har bedre mulighed for at vurdere grundlaget for

¹⁵⁰ Langsted et.al., 2013, s. 350

¹⁵¹ Langsted et.al., 2013, s. 350

revisorens arbejde. Det følger heraf, at klienten selv har et ansvar for at frembringe de rigtige oplysninger til den konkrete opgave. Det er ligeledes væsentligt for revisoren og klienten at afdække karakteren af revisors arbejde. Hertil om revisoren må forvente, om dennes arbejde vil blive benyttet af andre end klienten. Der skal dermed foreligge klare og tydelige oplysninger om formålet med revisorens arbejde.¹⁵²

Det er dermed væsentligt, at revisoren er opmærksom på, at klienten ikke giver mangelfulde eller fejlagtige oplysninger. Herunder at revisoren ikke lægger disse oplysningerne til grund for sit arbejde. Revisoren og klienten har således begge et ansvar for at sikre, at de korrekte og nødvendige oplysninger findes.

4.5.2.2 Klientens viden

Det ses i ovenstående afsnit, at klienten har et ansvar for at frembringe de nødvendige oplysninger til revisoren for at sikre, at arbejdet bliver udført korrekt. I forbindelse med, at klienten frembringer de nødvendige oplysninger, kan det få afgørende betydning, hvilken viden klienten baserer disse oplysninger på. Hertil ses det i retspraksis, at klientens viden kan have en betydning i forhold til, om der foreligger egen skyld hos klienten. Det er dermed væsentligt for domstolene at vurdere, hvilken viden klienten, og eventuelt tredjemand, besidder om det pågældende forhold. Denne viden kan følge af, at klienten eller tredjemand selv er en erfaren forretningsmand eller blot har en særlig viden indenfor området, hvorfra revisorens arbejde er udført.

I U 2001.781 H ses det, hvordan en revisor blev frifundet på baggrund af, at tredjemand selv var en erfaren forretningsmand.

Et pengeinstitut havde givet en kundefordret på baggrund af nogle årsregnskaber, som kunden havde fået udarbejdet af en revisor. Pengeinstituttet mente på baggrund af revisorens arbejde med årsregnskaberne, at revisoren var erstatningsansvarlig. Pengeinstituttet mente, at revisoren havde undladt at foretage forsvarlige vurderinger af nogle tilgodehavender. Pengeinstituttet mente ligeledes, at revisoren havde undladt at foretage nogle nødvendige revisionshandlinger og, at der samtidigt ikke var taget nødvendige forbehold i revisorens påtegning. Revisoren mente hertil, at denne ikke havde handlet ansvarspådragende overfor pengeinstituttet i forbindelse med påtegningen. Det blev fra revisorens side anført, at den foretagne hensættelse blev foretaget med tilslutning fra pengeinstituttet. Revisoren mente derved, at pengeinstituttet var

¹⁵² Langsted et.al., 2013, s. 351

fuldt bekendt med forholdene i selskabet. Landsretten og Højesteret konkluderede, at pengeinstituttet ikke havde tillagt de pågældende årsregnskaber en sådan betydning, at revisoren kunne være erstatningsansvarlig for det tab, som var lidt i forbindelse med den fortsatte kreditgivning. Revisoren blev derved frifundet både i landsretten og Højesteret på baggrund af pengeinstituttets egen skyld, herunder pengeinstituttets viden om ovenstående forhold.

At tredjemand i dommen selv var en selvstændig erhvervsdrivende, og ikke privat, blev i dette tilfælde tillagt en betydning. I tilfælde af at klienten er en selvstændig erhvervsdrivende, følger en forventning om, at klienten har et større indblik og forståelse for det udførte arbejde.

Dette kom til udtryk i U 1943.206 H, hvor *en revisor havde udarbejdet en status i forbindelse med at sagsøgeren, i dette tilfælde en advokat, skulle indtræde i et kompagniskab*. Højesteret udtalte heri, at klienten på baggrund af sin funktion som selvstændig erhvervsdrivende burde have indset, at den pågældende virksomhed var insolvent. Dette på baggrund af revisorens udarbejdede status vedrørende virksomheden. Det ses dermed, at det er klientens egen skyld, at der foreligger et tab, når denne burde vide bedre.

Udgangspunktet for en revisors påtegninger er at styrke troværdigheden af en klients oplysninger, uden oplysningerne nødvendigvis selvstændigt skal efterprøves. Revisoren bliver erstatningsansvarlig, såfremt revisorens arbejde er fejlagtigt eller tabet i øvrigt kan tilregnes revisoren. Når en revisors arbejde bruges til kreditgivning, som det var tilfældet i U 2001.781 H, er det ligeledes kreditgiveren, der skal vurdere, om kreditten bør ydes. Derved kan en kreditgiver ikke udelukkende tillægge revisorens arbejde betydning for kreditten. Kreditgiver pålægges ligeledes et ansvar for selvstændigt at søge aktuelle og tilgængelige informationer om virksomhedens økonomiske situation. Det bliver således ikke udelukkende revisorens ansvar, hvis der gives kredit på et ufuldstændigt grundlag, men ligeledes kreditgiverens risiko.¹⁵³ Kreditgiver skal sikre, at denne giver kredit på baggrund af et oplyst grundlag, hvortil det må forventes, at denne igennem sin egen viden har et realistisk indblik i kreditmodtagerens økonomiske situation. Kreditgiveren har som erhverv at yde denne kredit, hvorved der forventes, at denne som selvstændig erhvervsdrivende har tilstrækkelig økonomisk forståelse for kreditgivningen.

¹⁵³ Langsted et.al., 2013, s. 351-352

Revisorens opgave består i høj grad af at være offentlighedens tillidsrepræsentant, jævnfør revisorlovens § 16. Det er nødvendigt for samfundet, heriblandt forskellige investorer, at kunne støtte ret på de erklæringer, som revisoren frembringer. Revisoren skal belyse de problematikker, der kan forekomme i den pågældende virksomhed og derved gøre både bestyrelsen og investor opmærksom herpå. Revisorens opgave danner her igennem grundlag for klientens eller tredjemands viden.

Det fremgår af U 2011.1290 H, hvordan vurderingen af egen skyld, i form af klientens viden, bør følge af en konkret vurdering i den enkelte sag. Forskellige parter i den samme sag kan på denne baggrund således ifalde forskellige grader af egen skyld.

To brødre havde stiftet et selskab, hvortil deres tredje bror var bestyrelsesformand. De stiftende brødre var en del af selskabets daglige drift, hvilket betød, at de havde en stor forståelse af hvilke aktiviteter, der var i selskabet. De to brødre var ligeledes bekendt med, at den lovpligtig selskabskapital aldrig var blevet indbetalt. Dette var virksomhedens revisor ligeledes bekendt med. Revisoren var opmærksom på, at der var en række stærkt kritisable forhold vedrørende selskabet. Bestyrelsesformanden var ikke bekendt med disse forhold. Selskabet gik konkurs og konkursboet sagsøgte efterfølgende de tre brødre. Brødrene fremlagde krav mod revisoren.

Landsretten fandt, at de tre brødre var solidarisk ansvarlige for det tab selskabets kreditor havde lidt ved den uansvarlige drift af virksomheden. Landsretten fandt ikke, at der påhvilede revisoren et ansvarsgrundlag i forbindelse med dennes rapportering til bestyrelsen.

Højesteret fandt i overensstemmelse med landsretten, at brødrene var solidarisk ansvarlige for kreditorernes tab. Højesteret fandt imidlertid, at revisoren havde handlet ansvarspådragende ved at tilsidesætte væsentlige forpligtelser overfor den bror, som ikke var en del af den daglige drift og derved ikke var bekendt med forholdene i virksomheden. Revisoren skulle således friholde denne bror for halvdelen af det beløb, der var blevet pålagt ham. Det blev således fastsat, at revisoren og den ene bror havde en skyldprocent på 50 % hver. Broren havde således ageret så passivt, at der forelå egen skyld. Revisoren var således ikke ansvarlig overfor to af parterne i den konkrete sag, men udelukkende den tredje. Hertil blev erstatningsansvaret sænket til halvdelen på baggrund af egen skyld hos klienten.

Det fremgår af dommen, hvorledes vurderingen af parternes viden kan have betydning for fordelingen af skyldgraden. De to af brødrene var fuldt bevidste om virksomhedens problemer og var ydermere skyld i tabets størrelse. På baggrund heraf kunne der ikke foreligge nogen tvivl om deres udviste egen skyld. Dommen er særligt relevant i relation til den tredje bror. Den tredje bror blev ikke pålagt det samme erstatningsansvar som sine brødre på baggrund af

hans begrænsede viden. I dommen fremhæves det, at den tredje bror ikke havde samme muligheder for at blive oplyst om situationen, da revisoren ikke overholdt sit ansvar overfor bestyrelsen. Det blev således fremhævet, at revisoren var skyld i den tredje brors uvidenhed, hvorved revisoren måtte tilregnes halvdelen af ansvaret.

Klientens viden om de omstændigheder, der lægger til grund for revisorens arbejde, kan således have en betydning for, om revisoren overhovedet har handlet ansvarspådragende. Det kom blandt andet til udtryk i U 2001.1516 H,

En revisor havde beregnet kursen på nogle aktiver, som skulle bruges ved et salg. Revisoren tog imidlertid ikke hensyn til, at de pensionsforpligtelser, der påhvilede selskabet ikke var passiveret i regnskabet. Køberen var bekendt hermed, da det var køberens ægtemand, som havde taget beslutningen. Køberens ægtemand sagsøgte efterfølgende revisoren for at have udvist fejl og forsømmelse ved at undlade at beskrive indvirkningen af pensionsforpligtelserne. Højesteret fandt, at klienten ikke havde lidt noget tab, som var forårsaget af forhold som revisorerne var ansvarlige for.

Da det i dommen var køberens ægtemand, der selv havde taget beslutningen om, hvorledes kursen på aktiverne skulle beregnes, kunne dette ikke lægge revisoren til last. Klienten var således fuldt oplyst om, hvilke beregninger der lå bag revisorens arbejde.

Det fremgår af U 2003.2505 H, at klientens begrænsede viden om klientens forhold kan lægge revisoren til last. Det ses i dommen, at landsretten og Højesteret var uenige om, hvilke forhold der kunne tilregnes revisoren.

Et selskab oplevede, at bogholderen havde udbetalt en masse penge til sig selv. Dette blev først opdaget efter 4 år. Denne svindel var ikke blevet opdaget, da bogholderen var den eneste anden administrative medarbejder udover ejerne. Derfor modtog bogholderen alene, og dermed skjulte, de breve som vedrørte svindlen med virksomheden. Ejerne af selskabet sagsøgte i den forbindelse revisoren for at have handlet ansvarspådragende ved ikke at redegøre for, at det var nødvendigt for ejerne at have kontrol med indgående post. Ejerne mente således, at revisoren ved sine undladelser skabte en mulighed for, at der kunne forekomme svindel. Revisoren fremlagde, at det ikke er revisorens hovedformål at afsløre svindel og, at ejerne imidlertid selv forsøgte nødvendige kontrolforanstaltninger.

Landsretten fandt, at svindlen var så atypisk hvortil fejlen, i det konkrete tilfælde, ikke kunne være ansvarspådragende for revisoren. Sagen blev efterfølgende frembragt i Højesteret, hvor der var uenighed om, hvad der kunne forventes af revisoren og hvad der umiddelbart var op

til det enkelte selskab at have styr på. To af dommerne mente ikke, at det var påvist, at revisoren igennem foranstaltningerne kunne have medvirket væsentligt til at forebygge undgåelse af svindlen eller have opdaget svindlen hurtigere. Modsat mente tre af dommerne, og derved flertallet, at revisoren igennem den manglende gennemgang af den interne kontrol og manglende information til ledelsen om den kontrolmæssige svaghed, at der var ansvarspådragende fejl. Revisoren blev således ansvarlig for, at ejerne ikke havde fået den rette viden om hvilke foranstaltninger, der var nødvendige i virksomheden. Revisoren blev således pålagt et erstatningsansvar

Det ses i dommen, at selvom ejerne i det konkrete tilfælde havde mulighed for at opdage svindlen, blev dette ikke lagt dem til last. Dette fordi de ikke havde fået den korrekte vejledning om, hvor vigtigt det var med kontrolforanstaltninger. Højesteret lagde vægt på, hvilke kontrolforanstaltninger revisoren kunne have rådgivet om. Når revisoren ikke havde sikret, at denne havde foretaget denne rådgivning, måtte dette lægge revisoren til last, hvorfor denne blev erstatningsansvarlig.

Klientens eget kendskab til virksomheden er ofte et afgørende element i, om klienten ifalder egen skyld. I dommene U 1990.505 H og U 1951.960 H blev dette særligt tydeligt. Dommene udtrykker ligeledes, at det ikke blot er klientens konkrete viden som er væsentligt, men også den viden, som klienten burde have.

I U 1990.505 H havde en klient indskudt kapital i en virksomhed på baggrund af en revisors arbejde. Klienten mente, at revisoren måtte være erstatningsansvarlig, da revisorens arbejde havde været urigtigt og denne nu havde mistet sin kapital. Højesteret fremhævede, at klienten havde et sådant kendskab til virksomhedens økonomiske situation og regnskabsforhold, da klienten indskød kapitalen, at der uanset det kritisable i revisorens bemærkninger ikke var grundlag for at pålægge revisoren en erstatningspligt.

I 1951.960 H havde en medarbejder foretaget urigtige dispositioner på trods af, at selskabet havde hyret en revisor til at foretage en fuldstændig revision. Revisoren blev således anset som værende ansvarlig for det efterfølgende tab. Erstatningen blev herefter nedsat på baggrund af, at klienten ikke havde ført tilstrækkeligt tilsyn med forretningsgangen.

Det fremgår af dommene, at såfremt klienten selv har en indsigt i den pågældende situation eller burde have dette, må denne selv påtage sig noget af tabet. Klienten kan ikke på baggrund af revisorens arbejde retfærdiggøre ikke at gøre brug af sin konkrete viden. Klienten vil herefter ofte ifalde en grad af egen skyld.

Det er dermed væsentligt om klientens viden om de pågældende omstændigheder danner grundlag for revisorens arbejde.

4.5.2.3 Egen skyld hvis ikke revisors anvisning følges af klient

Når klienten har fremlagt de nødvendige oplysninger for revisoren, er det efterfølgende revisoren, der skal have en opfattelse af, at det udførte arbejde er retvisende. Skulle revisoren være af den opfattelse, at de modtagne oplysninger er behæftet med fejl, mangler eller usikkerheder i øvrigt, er det væsentligt, at revisoren i sin erklæring tager forbehold herfor. Revisoren kan have interesse i at sikre, at risikoen for tab følger klienten. Herunder må revisoren have en interesse i, at lave øvrige ansvarsfraskrivelser i videre omfang. Skulle øvrige ansvarsfraskrivelser foreligge, må dette anses som værende i strid med god revisorskik.¹⁵⁴ En revisor skal derved have den opfattelse, at de forhold, der bliver skrevet i en afgivet erklæring, er retvisende. Hertil skal de også tage forbehold for de forhold, som kan påvirke klienten eller tredjemand negativt.

Revisoren har igennem sit arbejde en pligt til at redegøre for de relevante og faktiske eksisterende usikkerhedsmomenter, og derved advare klienten imod anvendelse heraf. Skulle en klient ønske ikke at følge de anvisninger, som revisoren frembringer, må revisoren anses som værende ansvarsfri i forhold til den egen skyld, klienten kan påtage sig.¹⁵⁵

Revisoren må således betragtes som ansvarsfri, når klienten vælger ikke at følge de anvisninger, som revisoren frembringer. Dette følger ligeledes af U 1955.46 H.

En bestyrer i et firma, som revisionsinstituttet skulle holde kontrol med, havde skjult og forfalsket regnskaber og kvitteringer igennem 3 år. Landsretten og Højesteret fandt, at revisionen ikke havde været mangelfuld efter, at det var blevet afsløret, at regnskaberne var forfalsket. Revisoren havde gjort klienten bekendt med, at der var nogle bogholderimæssige mangler, hvilket klienten ikke selv havde fulgt op på. Højesteret fandt hertil, at de mangler, der var i revisionen, ikke var væsentlige nok. Klientens egen skyld blev derved afgørende for, at der ikke kunne pålægges revisoren et erstatningsansvar.

Det fremgår af dommen, at revisoren, på trods af fejl i revisionen, ikke kunne ifalde et erstatningsansvar. Revisoren kunne ikke stå til ansvar for, at klienten ikke fulgte op på de forfalskede

¹⁵⁴ Langsted et.al., 2013, s. 351

¹⁵⁵ Langsted et.al., 2013, s. 352

regnskaber. En klient må således selv bære et ansvar for at sikre gennemførelse af en revisors rådgivning, da dette ikke er muligt for revisoren.

Det er på baggrund af ovenstående væsentligt at være opmærksom på de forbehold en revisor angiver i sin erklæring. Herunder, at klienten sikrer, at forbeholdene overholdes, således klienten ikke ifalder egen skyld.

4.5.2.4 Egen skyld hvis ikke rigtigheden af revisors erklæring efterprøves af klient

En revisors erklæring er ofte adresseret til tredjemand. Tredjemand kan således bruge en revisors erklæring, når denne vurderer, om en disposition i den reviderede virksomhed er en god investering. Revisorers erklæringer har derved stor betydning for samfundet i dag, da disse ofte er udgangspunktet for virksomheders videre færden og udvikling.

Der foreligger som udgangspunkt ikke noget krav om, at modtageren af en revisors erklæring skal efterprøve rigtigheden af denne. Dette medmindre der foreligger særlige omstændigheder, som gør, at erklæringen skal efterprøves. Dette er ligeledes tilfældet, når modtageren selv er professionel. Til trods for, at der ikke er krav til, at revisors erklæring skal efterprøves, foreligger der et krav om, at modtageren af en erklæring skal læse denne. Modtager af erklæringen kan ligeledes ifalde egen skyld, såfremt denne trodser advarsler i erklæringen, som det fremgår af afsnit 4.5.2.3.¹⁵⁶

Af U 2002.2032 H følger hvilke særlige omstændigheder, der kan foreligge i vurderingen af, om klienten har udvist egen skyld, når en revisor erklæring ikke efterprøves.

En bank havde på baggrund af en revisors erklæring ydet et lån på et grundlag om, at virksomheden ville modtage noget likviditet i nærmeste fremtid. Banken påstod, at revisoren var erstatningsansvarlig, da der var handlet erstatningspådragende ved afgivelse af erklæring. Banken mente, at erklæringen var mangelfuld og direkte fejlagtig samt, at den var givet uden forbehold. Revisoren påstod i den forbindelse, at der ikke var handlet uforsvarligt ved udformningen og underskrivelsen af erklæringen. Revisoren mente, at denne var i god tro ved at videregive oplysninger om fremtidig likviditet, når der ikke var anledning til at tvivle på rigtigheden heraf. Revisoren mente, at det var banken selv, der skulle sikre bekræftelse for dette.

¹⁵⁶ Ulfbeck, 2021, s. 113

Revisoren mente ikke, at banken med rette kunne tillægge erklæringen nogen væsentlig betydning for långivningen, da de pågældende likvider i form af gave- og legatbetaling måtte fremstå som uegnede som det eneste eller væsentligste kreditgrundlag.

Landsretten fandt, at revisoren var erstatningsansvarlig for det tab, som banken havde lidt. Landsretten lagde til grund, at banken, på grundlag af erklæringen og indholdet, ikke havde udvist en sådan egen skyld, at der var grundlag for nedsættelse af det erstatningsansvar, der var blevet pålagt revisoren. Højesteret var ikke enig i denne vurdering. Højesteret fandt fortsat revisoren erstatningsansvarlig, men mente der måtte ske en nedsættelse på baggrund af den egen skyld banken havde udvist ved ikke at have foretaget nogle selvstændige undersøgelser forud for lånet. Derved blev det fastsat, at erstatningsansvaret skulle nedsættes, således hver part måtte bære halvdelen af tabet.

Der kan på denne baggrund konkluderes, at revisorens erklæring har betydning, når fordelingen af skyld mellem parterne foretages. Hertil kan der imidlertid opstå situationer, hvor skadelidte har handlet så u hensigtsmæssigt, at dennes skyld kan have betydning for dommens udfald. Dette på trods af, at der ikke foreligger krav om efterprøvelse af erklæringer.

At der ikke er noget krav om efterprøvelse af revisorens erklæringer blev udtrykt i U 1999.2097 Ø og U 2002.1444 H. Begge domme er gennemgået i afsnit 4.4. I henhold til, at disse domme tidligere er blevet refereret, er det udelukkende landsrettens og Højesterets kommentarer, der bliver fremhævet i det følgende.

Landsretten fandt i begge domme at, hvis revisoren ønskede at tage forbehold for spørgsmålet vedrørende aktivets status, skulle dette fremgå direkte af erklæringen. Når revisoren ikke havde gjort dette, havde denne handlet i strid med god revisorskik og derved ansvarspådragende. Dette fordi klienten ikke havde udbetalt lånet uden erklæringen. Landsretten fremhævede, at klienten som professionel kreditgiver ikke har været forpligtet til at efterprøve de oplysninger, som revisoren som professionel rådgiver havde givet. Klienten havde på baggrund af revisorens professionalisme været berettiget til at lægge erklæringen til grund for kreditgivning og havde således ikke udvist nogen egen skyld.

Højesteret udtalte ydermere i U 2002.1444 H, at det generelt var i strid med god revisorskik, hvis revisoren ikke angiver eventuelle begrænsninger af dennes virke. Højesteret tiltrådte derved, at revisoren havde handlet uforsvarligt ved at afgive en erklæring om, at aktivet var ubehæftet. Højesteret påpegede ligeledes, at klienten ikke havde udvist nogen egen skyld ved at undlade at undersøge aktivets status selv.

Begge domme illustrerer, at det kan have betydning for de enkelte virksomheder, at revisorernes erklæringer kan tillægges en reel værdi. Det ville være upraktisk, at virksomheder i praksis ikke ville kunne foretage dispositioner uden selv at efterprøve samtlige erklæringer, revisorerne frembringer. Det er i dommene U 1990.505 H og U 2001.781 H set, at der er blevet lagt vægt på, at klienterne skal have foretaget en helhedsvurdering i den konkrete situation. Klienterne skal selv bidrage til at sikre sig bedst muligt. Herigennem er det ikke tilstrækkeligt udelukkende at tillægge revisorens erklæring betydning.

Der er dermed ikke et egentligt krav om efterprøvelse af revisorens erklæringer. Der kan i enkelte tilfælde foreligge særlige omstændigheder således, at klienten imidlertid kan blive pålagt, at denne skal efterprøve erklæringen. Disse særlige omstændigheder foreligger, når en klient har handlet særligt uhensigtsmæssigt. En bank forventes eksempelvis at foretage yderligere undersøgelser inden en kreditgivning.

4.5.2.5 Egen skyld på baggrund af klientens manglende tabsbegrænsning

Skadelidtes adfærd og forventninger kan have betydning i sager vedrørende professionsansvar. Det fremgår af afsnit 4.5.2.1 at den professionelle er afhængig af skadelidte, i form af korrekte oplysninger. Samtidigt er skadelidte afhængig af den professionelle i forhold til retvisende erklæringer.

Der blev i U 1982.595 H udtrykt, at skadelidtes videre adfærd, efter skadelidtes kendskab til tabet, kan forekomme som egen skyld. Herunder, at skadelidte formår at tabsbegrænse.

En leverandør havde ydet kredit til en virksomhed på baggrund af det forrige års regnskaber, som viste en beskedent egenkapital og et misvisende overskud fremfor et underskud. Leverandøren påstod, at revisoren i forbindelse med revisionen ikke havde opfyldt kravene for god revisor skik.

Højesteret fandt, at leverandøren havde været villig til at løbe en ikke ubetydelig risiko i forbindelse med den videre kreditgivning, da selskabet kun havde en beskedent egenkapital. Højesteret fandt også, at leverandøren helt ville have afslået kreditydelsen, hvis regnskabet havde været retvisende. Den erstatning, der blev pålagt revisoren, blev herefter nedsat under hensyntagen til, at leverandøren kunne have begrænset sit tab. Dette ved at nægte at forlænge kreditten, da leverandøren blev opmærksom på det pågældende problem.

I dommen kunne det ikke retfærdiggøres at pålægge revisoren det fulde erstatningsansvar. Klienten var blevet opmærksom på problemet og det var igennem klientens handling muligt at begrænse det allerede opståede tab. Dette valgte klienten imidlertid ikke at gøre. Klienten blev efterfølgende pålagt en del af skylden, da denne ved undladelse af handlingen havde påvirket tabets størrelse.

Der er igennem en undersøgelse af professionsforholdet mellem revisor og klienten set en gensidig afhængighed. Den gensidige afhængighed kommer ligeledes til udtryk i form af klientens mulighed for tabsbegrænsning. Revisoren må kunne forvente, at klienten er med til at sikre, at tabet ikke bliver større end det uundgåelige. Sikrer klienten ikke dette, må det tilfalde klienten som egen skyld.

Det er dermed væsentligt, at skadelidte agerer så, der ikke er mulighed for, at denne bliver påført mere skade end det uundgåelige. Herunder bør skadelidte sikre, at skaden ikke forøges. Reagerer skadelidte ikke, hvortil tabet forøges, må dette tilregnes som skadelidtes egen skyld.

4.5.2.6 Egen skyld når klienten forårsager revision underlagt tidspres

Det er tidligere blevet fastslået i afsnit 4.5.2.1, at der kan foreligge egen skyld, hvis revisoren, uden for de egentlige revisionstilfælde, har baseret sit arbejde på fejlbehæftede oplysninger, som er frembragt af klienten. Det er ligeledes muligt, at egen skyld kan forekomme i tilfælde, hvor en revisor har leveret et stykke arbejde efter aftale med klienten, men dette er leveret under tidspres. Herunder, at tidspreset bevirker, at revisorens arbejde er fejlbehæftet.¹⁵⁷

Det ses, at revisorerne ofte er under et vist pres for at frembringe et resultat, før alle nødvendige oplysninger er til stede. Dette tidspres er resultat af, at klienterne i dag har travlt med at få indsendt deres årsrapport, givet kreditydelse eller indgå i en virksomhed. Det kan for revisorerne opleves, at klienterne ikke vil eller kan afvente, at et arbejde udføres regelret. Herunder, at revisorerne overholder de krav, der er til dataindsamling. Hertil kan revisoren være nødsaget til at overveje, om det giver mening at frembringe mindre end et fuldstændigt arbejde. Skulle

¹⁵⁷ Ulfbeck, 2021, s. 112

dette ikke være tilfældet, kan det blive en nødvendighed at afvise opgaven. Opstår der en situation, hvor revisoren ikke har mulighed for at udføre sit arbejde, kan klienten, i nogle situationer, fortsat have nytte af det foreløbige arbejde. Her må det imidlertid være klart for klienten, at dette medfølger nogle begrænsninger. Heriblandt må klienten selv bære ansvaret, såfremt der foretages disponeringer i tillid til det ufuldstændige arbejde.¹⁵⁸

I U 1943.206 H, som er gennemgået i afsnit 4.5.2.2, udtalte Højesteret ligeledes, at der ikke kunne forventes en mere dybdegående gennemgang af virksomhedens forhold end tilfældet var, indenfor den givne tid. Hertil blev revisoren frifundet.

Det tidspres revisoren kan blive pålagt kan dermed have betydning for fordelingen af skyld mellem den professionelle og den skadelidte. Det er som regel den skadelidte, der pålægger den professionelle dette tidspres. Derved kan skadelidte i falde egen skyld som konsekvens af sine handlinger, på baggrund af et arbejde udført under tidspres.

4.5.2.7 Klientens særlige forudsætninger

De forhold, som revisoren rådgiver om, har ændret sig gennem tiden. Rådgivningen har ændret sig fra hovedsageligt at bestå af forretningsmæssigt begrundede spørgsmål, til i dag også at omfatte yderligere spørgsmål. I forhold til dette vil revisoren i stigende grad gøre gældende, at klienten udviser egen skyld.¹⁵⁹ Der er flere og flere klienter, der kontakter revisorerne for at få rådgivning om, for eksempel, tips til enten at sikre lavere skat eller til rådgivning af forskellige typer virksomhedsoverdragelser. I disse sager ses det igennem retspraksis, at domstolene vurderer, om klienten har til hensigt at opnå en særlig forudsætning, for eksempel lavere skat. Herunder om klienten gør brug af den pågældende rådgivning som revisoren frembringer.¹⁶⁰

Det fremgår af U 2006.2039 H, at

en klient havde taget kontakt til en revisor i forbindelse med at omdanne sin personlige virksomhed til et aktieselskab. Klienten påstod, at der måtte påhvile revisoren et erstatningsansvar, da klienten mente, at omdannelse kunne være sket på en måde, hvorved der var opnået en

¹⁵⁸ Langsted et.al., 2013, s. 349-350

¹⁵⁹ Halling-Overgaard, 2014, s. 399

¹⁶⁰ Halling-Overgaard, 2014, s. 400

skattemæssig besparelse. Klienten mente, at revisoren havde påført klienten et tab ved at undlade denne mulighed. Klienten gjorde derved gældende, at revisorens rådgivning havde været mangelfuld. Revisoren mente imidlertid, at denne ikke havde udvist ansvarspådragende adfærd igennem sin rådgivning. Ligeledes mente revisoren ikke, at det var muligt at anvise klienten til nogen anden gunstigere skattemæssig løsning.

Landsretten fandt, at en sådan omdannelse kunne tilrettelægges på forskellige måder og, at rådgivningen måtte tage udgangspunkt i de konkrete forhold. Der blev foretaget en samlet afvejning af en række forskelligartede og til dels modsatrettede forretningsmæssige, skattemæssige og andre økonomiske hensyn. Landsretten mente, at revisoren havde handlet ansvarspådragende. Landsretten fandt det imidlertid ikke godtgjort, at klienten havde lidt et tab ved de forhold, som revisoren var ansvarlig for. Revisoren blev derved frifundet. Højesteret stadfæstede landsrettens dom.

Revisoren har ikke pligt til at rådgive om alt, for eksempel flere varianter af virksomhedsomdannelse, hvilket desuden ses i dommene U 2003.2102 H og U 2003.2089 H. Højesteret udtalte i begge domme, at det ville blive anset som irrelevant at skulle rådgive om samtlige varianter, som alligevel ikke anses som gennemførlige. At klienten mener, at der er en mere attraktiv måde at lave en virksomhedsomdannelse på, kan ikke bevirke, at revisoren ifalder et erstatningsansvar. Det må dermed betragtes som skadelidtes egen skyld, at denne foretog de pågældende handlinger.

Skadelidte kan have et særligt ønske om et specifikt resultat af revisorens rådgivning, hvilket kan medføre egen skyld. Det ses i dommen U 1988.692 H, at

klienten havde et særligt ønske om at etablere sig i Schweiz på baggrund af de mere fordelagtige skatteforhold.

Landsretten fandt, at det var på baggrund af revisorens mangelfulde rådgivning, at klienten og dennes selskab havde lidt et tab. Revisoren blev derved, som professionel rådgiver, anset som værende erstatningsansvarlig. I Højesteret var der uenighed om denne konklusion. Højesteret fandt således, at klienten udelukkende havde etableret sig i Schweiz for at opnå skattemæssige fordele. Der blev ikke fundet belæg for, at det var revisoren, der tog initiativet til at etablere virksomheden i Schweiz. Revisoren skulle have advaret om de skatteretlige konsekvenser som kunne følge af indtægtsoverførslerne til virksomheden i Schweiz. Højesteret fandt på baggrund af lovgivningen om undgåelse af dobbeltbeskatning det betænkeligt at fastslå, at revisoren burde have indset og advaret klienten om den særlige risiko, der var forbundet med at blive skattepligtig i et andet land. Revisoren blev på baggrund heraf frifundet.

Det må tænkes, at Højesteret havde en særlig interesse i at sikre, at klienten i dette tilfælde ifaldt egen skyld. Højesteret måtte hertil have en interesse i, at der ikke opstår et hul i retspraksis. Hertil, at det ikke bliver muligt for danske virksomheder at overføre deres indtægter til en dattervirksomhed i et andet land med fordelagtige skatteforhold. Dette for efterfølgende at få en revisor til at dække tabet, hvis dette ikke går igennem hos skattemyndighederne. Såfremt dette hul opstår i retspraksis, ville revisorerne stå utroligt dårligt i forhold til deres rådgivning, da de i så fald ville blive erstatningsansvarlige på bekostning af klientens ønske om at betale mindre i skat.

Det ses dermed, at det er væsentligt at være opmærksom på, om klienten i sin kontakt med revisoren har en særlig forudsætning, der ikke umiddelbart ligger indenfor revisorens normale arbejdsområde. Det, at klienten efterfølgende oplever et tab, kan ikke nødvendigvis gøre at revisoren ifalder et erstatningsansvar, når klienten har et bestemt mål i sigte. Klientens mål i sådanne foranstaltninger vil typisk bestå af mindre skat.

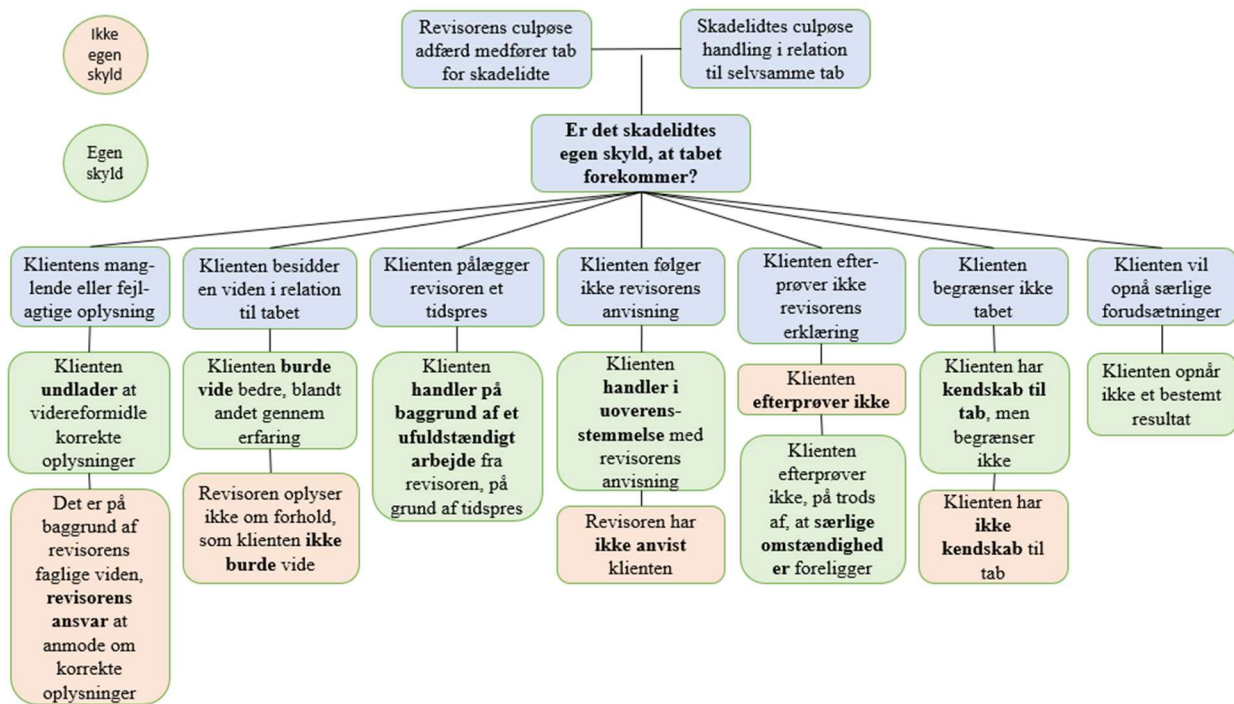
4.5.2.8 Delkonklusion

Det er gennem en undersøgelse af retspraksis blevet tydeligt, at revisorens arbejde har nær tilknytning til de oplysninger, der bliver givet fra klienten.

Det ses, at domstolene er særligt opmærksomme på, hvilke manglende eller fejlagtige oplysninger klienten har afgivet samt klientens konkrete viden om den pågældende situation. Ydermere ses det i retspraksis, at elementer som at klienten ikke følger revisorens anvisninger, efterprøvelse af revisorens erklæringer og skadelidtes manglede tabsbegrænsning kan medvirke til skadelidtes egen skyld. Skadelidte bærer selv en del af ansvaret, når denne har pålagt revisoren et vist tidspres, samt når skadelidte har nogle særlige forudsætninger, der ønskes opnået igennem revisorens erklæringer.

Der ses således flere elementer, som kan medføre, at skadelidte ifalder egen skyld i relation til revisorens arbejde.

Figur 2: Grafisk overblik over skadelidtes egen skyld i relation til revisorbistand

Kilde: Egen tilvirkning i relation til specialets indhold

4.5.3 Sammenligning af professioner

Det må på baggrund af afsnit 4.5.1 og 4.5.2 findes, at der er ligheder mellem de elementer, der kan gøre, at en klient ifalder egen skyld. Dette i relation til advokater således som revisorer. Om dette anses som værende gældende for øvrige professioner er i henhold til dette speciale uvist.

Nogle af de elementer der er gennemgående for professionerne, udspringer af den gensidige afhængighed parterne har af hinanden. Advokater, såvel som revisorer, er i deres sagsbehandling dybt afhængige af de oplysninger, de måtte modtage fra klienten med henblik på at kunne udøve deres erhverv på en tilstrækkelig måde. Det er dermed et element, der kan have betydning for begge professioner, når klienten har informeret enten med mangler eller fejlagtigt. Det er yderligere en lighed mellem de to professioner, at der kan foreligge egen skyld hos klienten, hvis denne ikke følger de anvisninger, som den pågældende rådgiver måtte have oplyst. Dernæst kan der i tilfælde af, at klienten besidder en særlig viden der skulle bevirke, at denne burde vide bedre, foreligge et element af egen skyld for begge professioner.

Det gælder for de to professioner, at de professionelle er pålagt en pligt til at undersøge klientens forhold for at kunne frembringe den korrekte rådgivning. De professionelle skal i den

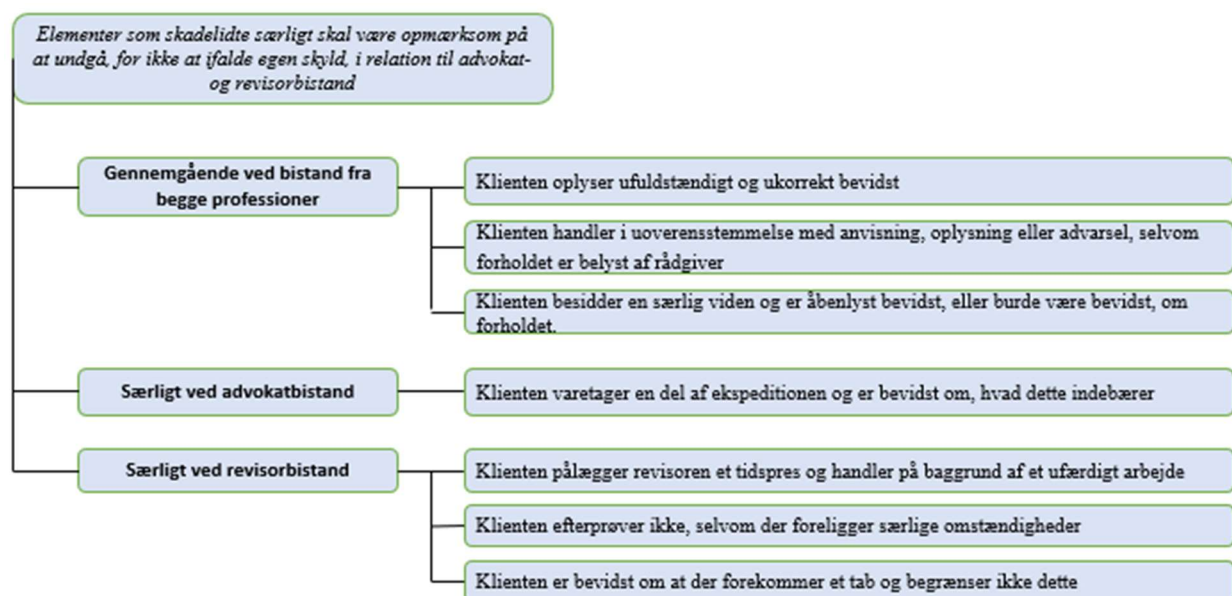
forbindelse forholde sig kritisk samt stille spørgsmål til de oplysninger, der er nødvendige. Denne pligt er pålagt i relation til advokaternes og revisorernes faglige viden og opgavens beskaffenhed. I sådanne tilfælde vil der imidlertid ikke være grundlag for egen skyld hos klienten.

Særligt for advokater gælder, at denne har mulighed for, sammen med klienten, at indgå en kontrakt, hvor klienten påtager sig dele af ekspeditionen. I sådanne tilfælde er det væsentligt at bemærke, at advokaten skal være sikker på, at klienten har den rette forståelse af delekspektionen, og hvad dette indebærer. Advokaten skal være opmærksom herpå, da det kun i sjældne tilfælde vil forekomme egen skyld hos klienten, ved at denne har påtaget sig dele af ekspeditionen.

Særligt for revisorer gælder, at der ikke er pålagt klienten nogen egentlig pligt til at efterprøve en erklærings rigtighed. Klientens egen skyld bliver således ikke relevant at vurdere, medmindre klienten har handlet med en u hensigtsmæssig uforsigtighed. Klienten vil derimod typisk ifalde egen skyld, såfremt denne pålægger revisoren et tidspres eller klienten har nogle særlige forudsætninger, som klienten ønsker belyst af revisoren.

Det må dermed konkluderes, at der er enkelte elementer, der er gennemgående indenfor advokaters og revisorers rådgivning i forhold til en klients egen skyld.

Figur 3: Grafisk overblik over skadelidtes egen skyld, i relation til advokater og revisorer

Kilde: Egen tilvirkning i relation til specialets indhold

4.6 Forsikringens betydning for omfang af egen skyld vurderinger

Der foreligger ikke et omfangsrigt retspraksis på professionsansvarsområdet for advokater og revisorer, når det handler om erstatning for fejl i forbindelse med udførelsen af erhvervet.¹⁶¹

Det fremgår af Retsplejelovens § 143, at det er en forpligtelse for praktiserende advokater at være medlem af Advokatsamfundet. Det har siden 1974 været obligatorisk for medlemmerne af det Danske Advokatsamfund at være ansvarsforsikret på vilkår, som kan godkendes af Advokatsamfundet. Det er således igennem lovgivningen blevet en betingelse for at drive advokatvirksomhed, at denne skal være ansvarsforsikret.¹⁶²

I forhold til revisorerne er det ikke lovpligtigt for statsautoriserede eller registrerede revisorer at tegne en revisoransvarsforsikring. Det er imidlertid en gammel tradition indenfor revisor erhvervet at have ansvarsforsikringer, der afdækker deres professionelle ansvar.¹⁶³

Retspraksis bliver på denne baggrund begrænset. Det er således langt fra alle sager mellem klienter og de professionelle, der ender i en retssag. Det ses oftest, at ansvarsforsikringen dækker det tab, som den skadelidte klient mener at have. De fleste sager ender således ikke med, at domstolene bedømmer, hvorledes skyldgraden skal fordeles mellem klienten og den professionelle.¹⁶⁴ Da der er et begrænset antal domme vedrørende professionelles erstatningsansvar, er egen skyld vurderingerne ligeledes begrænset. På baggrund af en undersøgelse af egen skyld elementerne i afsnit 4.5.1 og 4.5.2 har det været muligt at få et indblik i, hvad der anses som værende egen skyld. Dette har været muligt på trods af forsikringens begrænsende virkning på omfanget af retspraksis.

4.8 Delkonklusion

Egen skyld i erstatningsansvarssager kan bevirke en nedsættelse eller et bortfald af skadevolderens erstatningsansvar. Skadelidte skal således have været medvirkende til, at skaden sker og have haft indflydelse på tabets omfang.

Egen skyld defineres som ”culpa overfor egne goder”. Dette fordi skadelidte kan ifalde egen skyld, selvom det ikke ville være tilfældet, såfremt skaden var blevet påført tredjemand. Det er væsentligt at bemærke, at det ikke er retsstridigt at påføre skade på sine egne goder. Egen skyld

¹⁶¹ Bønsing, 2000, s. 45

¹⁶² Samuelsson & Søgaard, 1993, s. 105

¹⁶³ Samuelsson & Søgaard, 1993, s. 124

¹⁶⁴ Bønsing, 2000, s. 45

relaterer sig dermed udelukkende til den culpøse handling som skadelidte har foretaget overfor sine egne goder, hvorefter skadevolders pålagte erstatningskrav kan nedsættes eller bortfalde.

Klienter kontakter de professionelle på baggrund af den viden, som de ikke selv har til rådighed. Uligheden i klientens og de professionelles viden kommer ligeledes til udtryk ved, at disse er underlagt forskellige ansvarsgrundlag. Det afgørende for, at klienten ifalder egen skyld må vurderes at være den risikovurdering, der foreligger i, om klienten har haft en alternativ og mere hensigtsmæssig handlemåde end det foreliggende.

Når det er konkluderet, hvorvidt der er udvist egen skyld, vurderes graden af egen skyld efterfølgende. Domstolene vurderer typisk på baggrund af brøkerne $1/3$, $1/2$ og $2/3$. Ved en egen skyld på mindre end $1/3$ ses typisk bort fra klientens egen skyld. Det bliver ved vurderingen af skyld muligt at fordele hovedvægten af skaden til den part, som har udvist den groveste grad af skyld.

Klientens kontakt til den professionelle medfører automatisk nogle forventninger. Dette på baggrund af den professionelles rollebetegnelse. Det er i forbindelse med forventningerne relevant at vurdere aftalen og hvilke forventninger, denne retfærdiggør. Aftalen kan blive afgørende for ansvarsplaceringen, da denne danner en ramme for, hvad de forskellige parter har ansvar for. Aftalen danner således også en ramme for hvad klienten, blandt andet, kan ifalde egen skyld for.

Det ses i retspraksis, at skadelidte kan ifalde egen skyld i flere situationer, i relation til advokat- og revisorbistand. Egen skyld kan forekomme hos klienten, uagtet om klienten har en aftale med en advokat eller en revisor, når der foreligger mangelfulde eller fejlagtige oplysninger samt når klientens besidder en særlig viden. Disse to elementer ses i nær sammenhæng med den gensidige afhængighed, der foreligger mellem advokaten og klienten, såvel som for revisoren og klienten. Der er ingen af de pågældende professioner, der kan udføre et tilstrækkeligt arbejde, hvis ikke de professionelle kan tillægge oplysningerne fra klienten nogen reel værdi.

Ligeledes må det tilfalde klienterne, at der pålægges disse egen skyld, såfremt klienterne ikke følger de anvisninger, den konkrete rådgiver angiver.

Skulle klienten vælge ikke at reagere på de oplysninger eller advarsler en advokat rådgiver om, eller skulle klienten vælge ikke at følge revisorens anvisninger, vil dette ydermere blive betragtet som egen skyld.

Der ses ligeledes elementer som udelukkende gør sig gældende for den enkelte profession. For advokater ses det, at egen skyld sjældent bliver relevant at vurdere, når klienten har påtaget sig varetagelse af en del af en ekspedition. Det ses hertil, at hvis klienten har en forståelse for fordelingen af ekspeditionen, herunder hvad fordelingen indebærer, kan det blive relevant at vurdere, om der foreligger egen skyld.

Der foreligger ligeledes elementer af egen skyld, som udelukkende gør sig gældende overfor revisorer. Et af disse elementer er, at en klient i sjældne tilfælde kan ifalde egen skyld, hvis denne ikke prøver rigtigheden af revisorens erklæring. Dette kræver imidlertid særlige omstændigheder som, at klienten er en erfaren forretningsmand og denne burde vide bedre eller har handlet uforsigtigt. Klienten kan ligeledes pålægges egen skyld overfor revisor, hvis klienten har pålagt revisoren et vist tidspres eller har undgået at tabsbegrænse. Hertil kan der også foreligge egen skyld, såfremt klienten har til formål at opnå nogle særlige forudsætninger med revisorens arbejde.

Gennem en undersøgelse af retspraksis har det været muligt at opnå et overblik over hvilke elementer, der anses som værende egen skyld. Dette på trods af, at retspraksis er begrænset indenfor advokater og revisorer på baggrund af disses ansvarsforsikringer.

Kapitel 5 – Konklusion

Gennem specialet undersøges, hvornår skadelidtes egen skyld bevirker bortfald eller nedsættelse af advokatens eller revisorens erstatningsansvar. Hertil undersøges, hvilke elementer hos den skadelidte, der vægter som egen skyld i professionsansvaret.

Egen skyld forekommer når skadelidte har haft en indvirkning på, at skaden sker. Herunder når skadelidte har haft indflydelse på tabets omfang, således erstatningsansvaret nedsættes eller bortfalder.

Klienter kontakter som udgangspunkt professionelle på baggrund af den professionelles rollebetegnelse. Klienten og den professionelle har således to forskellige forudsætninger forud for deres aftale. Der bliver følgelig pålagt parterne forskellige ansvarsgrundlag. Dette fordi den professionelle er underlagt den differentierede culpamålestok, hvor klienten er pålagt den almindelige culpa bedømmelse.

Klienten vil, i forbindelse med sin kontakt til den professionelle, have nogle forventninger til denne. Disse forventninger er baseret på, hvilke rollebetegnelser den professionelle har. I forbindelse med disse forventninger er aftalen mellem parterne væsentlig. Aftalen mellem parterne danner grundlag for hvilke rammer, der er opstillet, til den konkrete situation. Det kan dermed vurderes på baggrund af aftalen, om denne reelt kan danne grundlag for klientens forventninger. Der kan dermed konkluderes, at klientens egen skyld, skal vurderes ved en sammenligning af den professionelles og klientens ansvarsgrundlag samt ved aftalen mellem parterne.

Skulle der opstå en situation, hvor skadelidte har udvist egen skyld, er det ligeledes relevant at vurdere, om der er udvist nok egen skyld. Dette er særligt relevant, da der ses bort fra en skyldgrad på under 1/3. Dette princip har til hovedformål at sikre, at den part, der har udvist den groveste skyld, også må bære hovedvægten af tabet. Det kan således konkluderes, at klientens egen skyld udelukkende forekommer, når der er en skyldgrad på over 1/3 i forhold til den professionelles skyldgrad.

Det er gennem en undersøgelse af retspraksis blevet muligt at konstatere, at der foreligger flere elementer, der indgår som egen skyld. Dette er både tilfældet for advokater og revisorer.

Det ses ved begge professioner, at det er væsentligt at vurdere om skadelidte klient har givet den professionelle mangelfulde eller fejlagtige oplysninger, som derved er skyld i, at der foreligger et tab. Hertil ses, at elementet vedrørende klientens egen viden om den pågældende situation kan være væsentligt i relation til klientens egen skyld. Disse to elementer medfører typisk egen skyld, både indenfor advokatområdet og revisorområdet.

De to elementer udtrykker den gensidige afhængighed, der er mellem klienten og den professionelle. Kan den professionelle ikke tillægge klientens oplysninger nogen værdi, kan det være noget nær umuligt at udføre sit arbejde korrekt. Hertil er det væsentligt, at klienten selv er opmærksom på de forhold, som klienten selv er bekendt med.

Skulle klienten vælge ikke at følge den professionelles råd, kan dette derimod ikke lægge den professionelle til last. Hermed må klientens ageren betegnes som egen skyld. Ydermere ses der et element af egen skyld såfremt, at klienten ikke reagerer på de oplysninger eller advarsler, som advokaten frembringer eller ikke følger de anvisninger revisoren giver.

Ovenstående elementer er gennemgående for begge professioner, hvilket er nærliggende i forhold til den gensidige afhængighed parterne har af hinanden. Herunder, at den professionelle ikke har mulighed for at sikre, at klienten udelukkende agerer efter den professionelles anvisninger.

Der ses yderligere elementer, som udelukkende vedrører den ene profession. Her ses blandt andet for advokater, at klienten kan varetage en del af ekspeditionen selv. Klienten kan i disse tilfælde ifalde egen skyld, såfremt klienten har en forståelse for delekspektionen og hvad denne fordeling indebærer. Dette ses udelukkende i sjældne tilfælde.

Når det kommer til revisorerne, ses det ligeledes i sjældne tilfælde, at klienten kan ifalde egen skyld, såfremt denne ikke efterprøver revisorens erklæring. Dette under forudsætning af, at der foreligger særlige omstændigheder, som bevirker dette. Disse særlige omstændigheder kan forekomme, når en klient har handlet særligt uforholdsmæssigt, eksempelvis ved at give kredit på et usikkert grundlag. Klienten kan ydermere blive pålagt egen skyld, såfremt denne ikke har tabsbegrænset overfor revisoren. Det ses derimod i højere grad, at klienten ifalder egen skyld,

såfremt denne har pålagt revisoren et vist tidspres. Dette er ligeledes tilfældet, såfremt klienten har haft til hensigt at bruge revisorens erklæring til at opnå nogle særlige forudsætninger.

Det må dermed kunne konkluderes, at der indenfor advokat- og revisor-branchen er nogle helt tydelige elementer i relation til klientens egen skyld. Dette ses i form af klientens manglende eller fejlagtige oplysninger samt klientens viden. Der kan ligeledes konkluderes, at der i den enkelte sag sker en opvejning af parternes forhold, herunder sagens omstændigheder. Herunder at der foreligger et begrænset omfang af retspraksis vedrørende klientens egen skyld i relation til advokat- og revisorbistand.

Perspektivering til brancheglidning vil fremgå i det følgende.

Kapitel 6 – Perspektivering

Det blev i afsnit 3.2 benævnt, hvordan der igennem tiden er udviklet en brancheglidningstendens. Denne brancheglidningstendens ses i relation til, at der i de senere år har været diskussion om grænserne for eksempelvis advokattitlen og dennes medfølgende arbejde. I diskussionen har særligt de danske revisorer haft en holdning hertil. Revisorernes holdning er baseret på, at disse har oplevet en ændring i deres markedsandele.

Diskussion om brancheglidning er særligt relevant i relation til nærværende speciale. En brancheglidning mellem professionerne kan gøre det uigennemsigtigt, hvorledes klientens retsstilling er i forhold til den professionelle. Det er på baggrund heraf særligt relevant at lave en perspektivering til brancheglidning, herunder den seneste diskussion herom. Perspektiveringen skal bidrage til at danne et indtryk af om klienten har større risiko for at ifalde egen skyld, på baggrund af klientens uvidenhed i forbindelse med en brancheglidning.

6.1 Brancheglidning

I professionsansvaret bedømmes den professionelle ud fra den norm, der er på det pågældende område. Den professionelle bedømmes således ud fra særlige faglige forudsætninger, hvorved ansvarsnormen kan siges at være professionsbestemt. Når skadevolders adfærd bedømmes, bliver skadevolders status således afgørende for ansvarsvurderingen.¹⁶⁵

I afsnit 3.2 blev det fremlagt, hvordan de forskellige funktioner i samfundet konstant forøges og ændres. Der kan dermed potentielt opstå et overlap mellem de forskellige professioner og disses funktioner.

I dag ses et større og større behov for rådgivning, der fokuserer på tværgående og individuelle løsninger til den enkelte klient. Den rådgivning, der ydes, er i relation til klientens behov. Dette vil sjældent udelukkende vedrøre et begrænset fagområde. Der er således et behov for en bredere rådgivning, hvorved der nemt kan ske en brancheglidning mellem professioner. Der sker

¹⁶⁵ Ulfbeck, 2021, s. 28

således langsomt en udviskning af de traditionelle faggrænser. Dette for eksempel, når en revisor rådgiver om skatteretlige og organisationsmæssige forhold som advokaterne sædvanligvis beskæftiger sig med.¹⁶⁶

I nogle professionelle brancher vil der dermed være en øget tendens til at ønske at tilbyde ydelser, som traditionelt set ikke tilhører den pågældende branche. Denne bevægelse kan der være forskellige holdninger til. Det kan være ubehageligt for den branche, som mister nogle markedsandele. Der kan ligeledes opstå usikkerhed for klienterne om, hvad de kan forvente af den pågældende rådgiver. Modsat giver det klienterne mulighed for at få bedre og mere sammenhængende rådgivning hos den konkrete rådgiver. Der kommer på samme tid mere konkurrence ind på markeder, hvor nogle brancher på nuværende tidspunkt har monopol.¹⁶⁷

Der kan i forbindelse med denne bevægelse mellem brancherne, sættes spørgsmålstejn ved, hvilke målestokke den professionelle skal bedømmes efter.¹⁶⁸

Efter de almindelige erstatningsretlige regler om professionsansvar vil en ikke-professionel, som bevæger sig ind på et professionsområde blive bedømt efter de samme ansvarsnormer, der er på området. Derved bliver professionsansvaret funktionsbestemt og ikke statusbestemt. Det kan således blive nødvendigt, at domstolene i stigende grad må forholde sig til et funktionsbestemt professionsansvar fremfor et statusbestemt ansvar.¹⁶⁹

Det kan med tiden blive svært at vurdere hvilken ansvarsstandard, der skal pålægges, hvis brancheglidning bliver tilstrækkeligt udbredt. Der kan opstå en vis usikkerhed i, hvortil den pågældende opgave tilfalder advokater eller revisorer. Hertil kan der opstå en usikkerhed om, hvilken en af normerne der bør være den gældende i en ansvarsvurdering.¹⁷⁰

Hvis udviskningen af faggrænserne får den konsekvens, at det kan være nærmest umuligt at inddele professionsudøverne efter de klassiske fag, stiller Vibe Ulfbeck spørgsmålstejn ved, om områderne skal inddeles tværgående. På denne måde påpeger Vibe Ulfbeck, at det bliver muligt at lave en ansvarsmålestok, der eksempelvis hedder ”skatterådgiveren”, hvorved det

¹⁶⁶ Ulfbeck, 2021, s. 28

¹⁶⁷ Langsted, 2004, s. 369

¹⁶⁸ Langsted, 2004, s. 369

¹⁶⁹ Ulfbeck, 2021, s. 29

¹⁷⁰ Ulfbeck, 2021, s. 29

ikke har betydning, om aktøren er revisor eller advokat. Vibe Ulfbeck fremhæver, at dette allerede er blevet benyttet i lov om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom. Loven finder således anvendelse, uanset om det er en registreret ejendomsmægler eller en advokat, der leverer ydelsen.¹⁷¹

Dommene U 1999.2097 Ø og U 2002.1444 H, som fremgår af afsnit 4.4, udtrykker tydeligt hvilke problemer, der kan opstå i forbindelse med en brancheglidning. Herunder når en revisor ender med at lave en erklæring til en klient, hvor der ikke bliver taget stilling til den problemstilling, som klienten ønskede. Dette på baggrund af, at dette var et juridisk spørgsmål. Domme viser, at der kan opstå en vis forvirring hos den enkelte klient, hvis det med tiden bliver mindre tydeligt, hvem der er kompetente til at tage stilling til en bestemt opgave. Modsat bliver det muligt for klienten at få den bedst mulige rådgivning til den bedst mulige pris. Dette fordi der vil foreligge øvrig konkurrence på området, der er med til at sikre de bedste forudsætninger for klienten.

6.1.1 Konkurrencestyrelsens rapport

I forhold til den konkurrence der kunne opstå på forskellige markedsområder, er dette noget Konkurrencestyrelsen for nyligt har taget op til overvejelse. Konkurrencestyrelsen vurderer hvilke muligheder, der er for at skabe mere konkurrence i forhold til de ydelser, advokaterne udbyder og om andre skal have mulighed for at bidrage på dette marked. Den rapport Konkurrencestyrelsen har udarbejdet, har naturligvis fået megen opmærksomhed fra forskellige brancher. Her i blandt særligt fra advokater og revisorer.

Peter Fogh, som er formand for Advokatrådet, udtaler således ”*Det, der er vores helt fundamentale problem med flere af forslagene, er, at de sætter klienters retssikkerhed og advokaters uafhængighed over styr*”.¹⁷² Der bliver i rapporten lagt op til, at det ikke længere er nødvendigt at arbejde i et advokatfirma for at beholde sin advokattitel. Der bliver ligeledes lagt op til, at dette er med til at skabe konkurrencemuligheder på markedet for erhvervsjuridiske ydelser.¹⁷³

¹⁷¹ Ulfbeck, 2021, s. 29

¹⁷² <https://advokatwatch.dk/Advokatnyt/Advokater/article12688727.ece> (set 26 marts)

¹⁷³ <https://www.kfst.dk/nyheder/kfst/nyheder/fakta/2021/20210114-anbefalinger-advokatanalyse/> (set 3. Maj)

Charlotte Jepsen, den administrative direktør i FSR – Danske revisorer, udtaler i forbindelse med rapporten således *”Der er en efterspørgsel efter den her 360 graders rådgivning, hvor man gerne vil kunne få den erhvervsjuridiske, økonomiske og finansielle rådgivning samme sted, dette vil en lempelse af ejerskabsreglerne være med til at understøtte”*.¹⁷⁴ Charlotte Jepsen udtaler ligeledes *”Retssikkerheden skal ikke være en bekvem undskyldning for at sige nej til konkurrence udefra”*.¹⁷⁵

Der er på nuværende tidspunkt endnu ikke foretaget endelige beslutninger i forhold til, om de endelige forslag bliver vedtaget eller ej. Christian Schultz, Konkurrencerådets formand, udtalte i forbindelse med rapporten at *”hensynet til retssikkerheden ikke skal betyde, at man skal holde sig fra at undersøge advokatmarkedet ud fra et konkurrencesynspunkt”*.¹⁷⁶

Der kan i forbindelse med en eventuel vedtagelse af forslagene opstå nogle komplikationer. Disse komplikationer kan opstå ved, at der ikke foreligger nogle branchenormer vedrørende aktørernes uafhængighed, udenfor advokatbranchen. Hertil at advokaterne ikke må repræsentere mere end den enkelte part.

6.1.2 Klientens retsstilling

Det skal således i den forbindelse med en brancheglidning være klart for klienterne, hvilke forventninger disse er berettigede til at have i forbindelse med den professionelles udførelse af en konkret opgave. Dette således klienten ikke risikerer at ifalde egen skyld på baggrund af dennes uvidenhed.

Det må på baggrund af perspektiveringen kunne fastslås, at der er en risiko for, at klienten kan havne i en situation, hvor denne ikke er bevidst om, hvilke forventninger denne kan tillægge den professionelle. Denne forvirring er imidlertid en forvirring som lovgiverne skal tage hensyn til i forbindelse med en ændring af professionernes titel. Der er et behov for, at klienten er opmærksom på, hvilke ydelser de forskellige professioner kan tilbyde. Denne opmærksomhed skyldes, at klienten skal være sikker på, at den professionelle er kompetent til den konkrete opgave. I den forbindelse må det nævnes, at det fra den professionelles side har betydning om

¹⁷⁴ <https://advokatwatch.dk/Advokatnyt/Advokater/article12691255.ece> (set 25 marts)

¹⁷⁵ <https://advokatwatch.dk/Advokatnyt/Advokater/article12754965.ece> (set 23 marts)

¹⁷⁶ <https://advokatwatch.dk/Advokatnyt/Advokater/article12688727.ece> (set 26 marts)

denne påtager sit et arbejde, som denne ikke er kompetent til at løse. Det må være den professionelle, der er nærmest til at vurdere, om denne kan løse klientens opgave. I den forbindelse vil den professionelles opdrag få afgørende betydning for, hvilken aftale der er indgået den professionelle og klienten imellem.

Det er igennem specialet set, at klienten ofte vil ifalde egen skyld på baggrund af elementer, som videregivelse af mangelfulde eller fejlagtige oplysninger eller klientens viden. Disse elementer er gennemgående for, i hvert fald, de to professioner, der er gennemgået i specialet, hvortil de med højest sandsynlighed også vil være gennemgående i professionerne efter en brancheglidning.

7.Litteraturliste

7.1. Faglitteratur, herunder bøger, artikler og PhD-afhandlinger

Blume, Peter, *Juridisk metodelære*, 2009, 5. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomiforbundets forlag

Bryde Andersen, Mads, *Advokatretten*, 2005, 1. udgave

Bønsing, Sten & Von Hjelmcrone, Nina & Langsted, Lars bo & Naundrup Olesen, Karsten & Schultz, Trine & Vinther, Nikolaj & Werlauff, Erik, *Erstatning – en antologi*, 2006, 1. udgave, 1. oplag, Forlaget Thomson A/S

Bønsing, Sten, *Brancheregler og brancheprocess*, 2000, PhD afhandling Aalborg Universitet

Ehlers, Andreas Bloch, *Grundlæggende erstatningsret*, 2019, 1. udgave, 2. oplag, Karnov Group Denmark A/S

Gomard, Bernhard, *Moderne erstatningsret*, 2002, 1. udgave. 4. oplag, Jurist- og Økonomiforbundets forlag

Gomard, Bernhard, *Forholdet mellem Erstatningsregler i og uden for Kontraktforhold*, 1958, G E C Gads forlag

Halling Overgaard, Søren, *Advokaters erstatningsansvar*, 2011, 3. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Hasselager, Olaf & Runge Johansen, Aksel & Anker Ring, Niels, *Revisorlovgivningen*, 1997, 2. udgave, 1. oplag, Forlaget FSR A/S

Halling og Overgaard, Søren, *Revisors erstatnings- og disciplinærregler*, 2014, 4. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Jull Sørensen, Marie, *God skik for juridisk rådgivning - en retlig standard*, 2011, 1. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomiforbundets forlag

Jørgensen, Stig, *Et funktionsbestemt professionsansvar*, 2001, Juridisk institut Aarhus Universitet, Juridisk retslære

Langsted, Lars Bo, *Rådgivning I – de professionelle erstatningsansvar*, 2004, 1. udgave, 1. oplag, Forlaget Thomson A/S

Langsted, Lars Bo & Andersen, Paul Krüger & Kiertzner, Lars, *Revisoransvar*, 2013, 8. udgave, 1. oplag, Karnov Group Denmark A/S

Munk Hansen, Carsten, *Retsvidenskabsteori*, 2018, 2. udgave, 1. oplag, Forsikringshøjskolens Forlag

Resen Steenstrup, Anne Sofie, *Skadelidtes medvirken*, 2017, 1. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomiforbundets forlag

Samuelsson, Morten & Søgaard, Kjeld, *Rådgiveransvaret. Erstatningsansvar og forsikring for den professionelle rådgiver*, 1993, 1. udgave, 1. oplag, Karnov Group Denmark A/S

Trolle, Jørgen, *Risiko og skyld i erstatningspraxis*, 1969, 2. udgave, C E G gads forlag

Ulfbeck, Vibe, *Erstatningsretlig grænseområder I*, 2021, 3. udgave, 1. oplag, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

Ussing, Henry, *Erstatningsret*, 1962, 6. oplag, Juristforbundets forlag

Vinding Kruse, A., *Advokat ansvaret*, 1990, 6. udgave, Jurist- og Økonomiforbundets forlag

Von Eyben, Bo & Isager, Helle, *Lærebog i erstatningsret*, 2019, 9. udgave, 1. oplag, Djøf forlag

Vinding Kruse, A., *Erstatningsretten*, 1989, 5. udgave, 2. oplag, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag

7.2. Websites

AdvokatWatch, JP/ Politikens hus A/S – *Skuffede advokater fastholder kritik og advarer imod konkurrenceforslag* (sidst besøgt 26/03/2021), findes på:

<https://advokatwatch.dk/Advokatnyt/Advokater/article12688727.ece>

AdvokatWatch, JP/ Politikens hus A/S – *Revisorer: Advokattitlen er det afgørende punkt i konkurrencen* (sidst besøgt den 25/03/2021), findes på:

<https://advokatwatch.dk/Advokatnyt/Advokater/article12691255.ece>

AdvokatWatch, JP/ Politikens hus A/S – *Advokatsamfundet: Revisionshuse kan ikke leve op til regler for advokattitel* (sidst besøgt den 23/03/2021), findes på:

<https://advokatwatch.dk/Advokatnyt/Advokater/article12754965.ece>

Konkurrence- og forbrugerstyrelsen – *Konkurrencerådets anbefalinger til at styrke konkurrencen i advokatbranchen* (sidst besøgt den 03/05/2021), findes på:

<https://www.kfst.dk/nyheder/kfst/nyheder/fakta/2021/20210114-anbefalinger-advokatanalyse/>

7.3. Lovgrundlag

Revisorloven - LBK nr. 25 af 08/01/2021

Retsplejeloven - LBK nr. 1445 af 29/09/2020

Lov om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom m.v.- LBK nr. 1123 af 22/09/2015

7.4. Domsregister

Domme vedrørende advokater:

- U 1998.1413 V	
- U 2015.60 H	- U 1998.344 V
- U 2010.1074 H	- FED.1996.464 V
- U 2008.410 H	- U.1995.961 Ø
- U 2005. 45 V	- U 1969.996 Ø
- U 2004.778/2 H	- U 1955. 425 H
- U 2003.1679 H	- U 1954.868/2 Ø
- U 1999.412 H	- U 1948.780 H

Domme vedrørende revisorer:

- U 2011.1290 H	- U 2001.781 H
- U 2008.1603 H	U 2001.1516 H
- U 2006.1753 H	- FED 2000.2882 Ø
- U 2006.2039 H	- U 1999.2097 Ø
- U 2004.2880 H	- FED 1996.126
- U 2003.2505 H	- U 1990.505 H
- U 2003.2102 H	- U 1988.692 H
- U 2003.2089 H	- U 1982.595 H
- U 2002.1444 H	- U 1955.46 H
- U 2002.2032 H	- U 1951.960 H
	- U 1943.206 H

Domme i øvrigt:

- U 1968.84/2 H

Anslag

Antallet af anslag er optalt uden indholdsfortegnelse, abstract, litteraturliste og fodnoter.

Statistik:	
Sider	77
Ord	24.184
Tegn (uden mellemrum)	142.551
Tegn (med mellemrum)	167.173
Afsnit	410
Linjer	2.152